Ahmed Refik

OSMANLI DEVRİNDE TÜRKİYE MADENLERİ

(967 - 1200)

Enderun Kitabevi

AHMET REFİK

OSMANLI DEVRİNDE
TÜRKİYE MADENLERİ

(967 - 1200)

Türkiye'de çıkan madenlerle bu madenlerin işletilmesi hakkında Divanı Hümayun mühimme defterlerinde mukayyet hükümleri havidir.

İkinci Baskı

MEDRESE KİTABEVİ
UNIVERSITY - FACULTY
HİSTORY - LITERATURE
(0.272) 215 63 37 AFYON

ENDERUN KİTABEVİ
İSTANBUL
1989

Enderun Yayınları : 28

Enderun Kitabevi

Beyazsaray No. 48
Beyazıt - İSTANBUL
Tel. : 522 40 51

Pamuk Ofset
İstanbul / 1989
Tel: 528 01 46

MUKADDİME

Osmanlı devrinde Türkiye madenlerine dair Hazinei Evrak vesikalarını ihtiva eden bu risale, hicrî 967 den 1200 senesine kadar gerek Anadolu'da ve gerek Rumeli'deki madenlerin işletilmesine dair Divanı hümayun'dan yazılan hükümleri havidir. Bu hükümlerin çoğu top yuvarlağı dökmek, gemi lengeri yapmak, bakır ve gümüş ihraç etmek ve güherçile yapmak için maden eminlerine ve maden bulunan kazaların kadılarına yazılan fermanlardır.

Bu fermanlardan anlaşıldığına göre, 967 den 1200 e kadar, Anadolu eyaleti ile sair eyaletlerde en mühim gümüş, bakır ve demir ocakları: Gümüşhane, Espiye, Keban, İnegöl [1], Argani, Kigı, Bilecik'te; güherçile ocakları da: Akdağ, Van, Erciş, Niğde, Kilisehisar, Malatya, Lârende, Karaman, İç İl, Meraş ve Kayseriye'dedir. Rumeli'de en mühim maden ocakları: Novoberde, Serberniçe, Kıratova, Sidre kapsı, Rudnik, Kamengırad, Koçanya ve Taşoz'da bulu uyordu.

Madenlerde çalışmak üzre civar kariyyelerden bir kaçının ahalisi tekâliften afedilir, reayadan ayırd edilerek madencilik, ve o zamanın tabiri vechile, kürecilik hizmetinde kullanılırdı. Bunların ekseri zimmî taifesiydi. Madenlerde çalışanlar imdadı menzil, hazariyye ve seferiyye, nal ve kaftan baha, öşrü dem ve diyet ve sair tekâlifi örfiyye ve şâkkadan muaftılar. İşlerine valiler ve hâkimler müdahale edemezlerdi. Aralarında veya başkalarile davaları olduğu zaman, maden işleri geri kalmamak için, davaları maden eminleri vasıtasile ve şeriat marifetile görülürdü. Davalarını faslettirmek için Istanbul'a veya sair vilâyetlere gitmelerine müsaade edilmezdi.

Anadolu ve sair eyaletlerdeki maden ocaklarında mütekait sipahizadeler çalışırlardı. Ekseriya sipahiler, bunları reaya telâkki

[1] İnegöl'de Üçüncü Murat gümüş akça kestirmiştir. Akçanın yüzünde وسلطان مراد بن سليم خان arkasında: ٩٨٢ عزه نصره ضرب اينه‌كول yazılıdır.

ederek kendilerinden raiyyet resmi almak isterlerdi; fakat Divan buna derhal mani olurdu.

Madenlere kömür ve odun, ameleye zahire ve erzak civar kariyyelerden tedarik olunurdu, ve her kaza ve kariyyenin uhdesine isabet eden kömür ve odunun mıkdarı tespit edilmişti. Meselâ Keban madeninin kömürüne medar olmak üzre Arabgir kazaları her sene ikişer bin dörder yüz guruş verirlerdi. Odunları civar ormanlardan bu vazife ile mükellef kazalar halkı tarafından kesilir ve taşınırdı.

Madenler ekseriya, civardaki eşkıyanın tecavüzüne uğrardı. Meselâ Espiye madenine Çepni eşkıyası daima tecavüz ederlerdi. Bunları eşkıya tecavüzünden muhafaza ve maden amelesinin mürur ve uburunu temin için kudretli beğler ve yahut madenler civarına iskân olunan asiretler me'mur edilirdi. Meselâ Argani madeni etrafını Egil ve Çermik hâkimleri muhafaza ederlerdi. Bunların azil ve nasıpları, Diyarbekir valilerinden ziyade, maden eminlerine aitti. Keban ve Argani madenlerine giden hazineyi salimen sevk etmek vazifesi Dedeşli, Selmanlı, Çokşurutlu, Ayhanlı, Sofilar ve Kulıkak cemaatlerine tevdi edilmişti.

Gümüş madeni çıkan yerlerin ekserinde para kesmek için darphane açılır, civarında kalp para kesecek hilekârların bulunmaması için civar kadılara emir yazılırdı. Kalp para kesildiği haber alındığı zaman, kesenlerin evleri basılır, aletleri zapt olunurdu. Rumeli'de Kıratova'da ve Novoberde'de birer darphane vardı. Kanuni Sultan Süleyman Kıratova'da sikke kestirmişti. Evliya Çelebi diyor ki: "Hâlâ deruni şehirde eski darphane durur. Hattâ Sultan Muradı Rabi asrında darphanesinde sekizi bir dirhem simi halisden dirhem ve dinar kesilüb ضرب ف قراطوه عزنصره hattıyle bir gûna müdevver akçesi var idi [1]. Hakire görmek ve bir ikisini hıfz itmek müyesser olmuşdur. Halen darbahanesi muattal olub madeni peyderpey işlemekdedir.„ [2]

Novoberde darphanesine gelince, onun hakkında da şu malûmatı veriyor:

"Halen üç kol damarları vardır. Ka'rı zeminden cevherini çıkarub emine teslim iderler. Emin dahi huzurlarında füruht idüb malı miriyi virir. Burada sultan Murad hanı Rabi zemanında darb-

[1] Kıratova'da İkinci Bayezit gümüş (886), Birinci Selim gümüş (918), Kanuni altın ve gümüş (926), İkinci Selim gümüş (974) sikke kestirmişlerdir.

[2] Evliya çelebi, c V, s 563.

hane işleyüb عزه نصره ضرب قرووه بوردم yazısile simi halis akçesi vardır ki hakir malik olmuşdur. Halen darbhanesi mesdud olub Selânikli Yahya nam âdem gümüşhane eminidir. Novoberdeli hilyei şerif müellifi şairi mahir Zuhuri Efendi maden kâtibidir.„ [1]

Keza, Keban madeninde de para kesmek için bir darphane açılmıştı (1147).

Bilhassa harp zamanı, barut, gülle ve para lâzım olduğu vakitler, madenlerde büyük bir faaliyet görülürdü. Anadolu'da ve sair eyaletlerde, güherçile madeni bulunan yerlerin kadılarına mütemadiyen hükümler yazılır, Van, Bilecik, Rudnik ve Kamenğırad madenlerinde yuvarlaklar döktürülürdü. Bilecik'te dökülen yuvarlaklar ekseriya 16, 14, 11, 20 ve 22 kıyyelikti. Bunların iskelelere nakline Rumeli'de Selânik, Vize, Ofçebolu, Naldöken yürükleri, Anadolu'da Kütahya, Karahisar ve sair mahallerin yayaları ve müsellimleri tayin olunurdu.

Sultan Süleyman'ın Kanunname'sinde [2] madenciler hakkında mevcut maddeler şunlardır:

"Ve demür kürelerinde Karadeniz kenarında kum cem idüb yuyub emekleri geçüb demür hasıl ideler. Bir yük demürden altı akçe alına Amma maden mesalihi içün gelen demürden nesne alınmaz.„

"Rudnik [3] ve Sereberniçe madenlerinde veya onlara müteallik olan ocaklarda kömür yaksalar sipahiler ala Eflâklar içinde yakanlardan ancak beği ala.„

Maden ocaklarının faaliyetine, tecavüzden masuniyetine amelesinin hukuk ve vezaifine, yollardan emin ve salim gidip gelmelerine son derece dikkat edilirdi. Madenlerden Âsitanei seadete, o zamanın tabirile, "hazine„ veya "Simü zer„ geleceği zaman, yollarda "âminen ve salimen„ ubur ve müruru için muhafızlar tayin olunur, yol üzerindeki kadılara sıkı emirler gönderilirdi. Bununla beraber hazineyi eşkıya tecavüzünden masun bulundurmak gene mümkün olamazdı: 1164 te Keban ve Argani madenlerinden gönderilen üç yük altın ve gümüş eşkıya eline geçmiş,

[1] Evliya Çelebi, c V, s 583 — Novoberde'de İkinci Murat (834), Fatih (855), Bayezit (886), Birinci Selim (918), Kanuni (926), İkinci Selim (974) gümüş, Üçüncü Murat (982) altın ve gümüş sikke kestirmişlerdir.

[2] Kanunnamei Âli Osman, 23, 27, 41.

[3] Buradaki ocaklarda 36,46 ve 48 okkalık yuvarlak dökülürdü. Peçevi, c II, s 446.

eşkıyanın ele geçirilmesi için Divan'dan mütemadiyen hükümler yazılmıştır.

Anadolu'da veya Rumeli'de, her hangi bir mahalde, maden zuhur ettiği haber verilir verilmez, derhal "çaşnisine bakılmak üzre„ cevherinden kâfi mıktarda getirtilirdi. Darbhanede cevher kal edilir, işletilmesinde "nef'i azim„ olacağı tahakkuk eder etmez, civarındaki bir iki kariyye tekâlifi örfiyye ve şâkkadan af edilerek küreci yazılır, diğer madenlerden ustalar gönderilerek madenin işletilmesine başlanırdı. Özdemir oğlu Osman Paşa'nın Şark seferi esnasında Şirvan'da (992), 1133 de Taşoz'da gümüş madeni, Meraş'ta bakır madeni (1146). Samakov'da gümüş madeni (1165), Nif'te gümüş madeni (1175) zuhur ettiği zaman, hep bu suretle hareket edilmiştir.

Hicri on ikinci asırda, Anadolu'da en faal maden ocakları Gümüşhane, Espiye, Keban ve Argani madenleriydi. Gümüşhane'nin eski ismi Canca idi. Evliya Çelebi Gümüşhane için şu malûmatı veriyor:

"Kale Fatih Mehmed hanın eline girmişdir. O sırada burada olan medeni sîm hiç bir diyarda yokdu. Şehre o zeman Gümüşhane denilmiş ise de Defterhanei Âli Osman'da Canca yazılmışdır. Cümle halkı tekâlifden muaf ve müsellem olub gümüş işletmeğe me'murdurlar. Şehir halen Osmanlılar elinde olub yetmiş kadar kimi âtıl, kimi işler gümüş madenleri vardır... Ammâ bu şehri Gümüşhane'nin damarları yedi koldan kol kalınlığında damarlar olub cümlesi kurşunsuz halis cevherdir.„ [1]

Gümüşhane mukataası "Devleti aliyyenin mücessem ve muazzam mukataatından„ dı. Bu madenin "sıyanet ve vikayeti„ ne pek ziyade ehemmiyet verilirdi. Odunu, kömürü muntazaman te'min olunduğu gibi, icabında lüzumu olan masarif için sermaye de gönderilirdi. 1155 te Gümüşhane'ye sermaye olmak üzre Tokat'tan elli bin guruş gönderilmişti [2].

Keban medenine Malatya sancağı kazaları her sene altı bin guruş kömür bedeliyesi, Sivas'ta Akçedağ nahiyesi de dört bin yük kömür verirdi. Bundan başka, maden amelesini iz'aç etmemeleri için, Şark seferine giden serdarlara Gümüşhan'den geçmemeleri için Divan'dan sureti mahsusada hükümler yazılırdı.

[1] Evliya Çelebi, c II, s 343— Gümüş Hacı madeni için, c II, s 405.

[2] Mühimme defteri, Evahiri ra 1155 — Canca (Gümüşhane) de Kanuni gümüş (926), İkinci Selim altın ve gümüş (974), Üçüncü Murat altın ve gümüş (982) sikke kestirmişlerdir.

Anadolu'da, madenleri işletilmekle beraber, darphanelerinde sikke kesilen yerlerin en meşhurları Gümüşhane, Keban madenleri olduğu gibi, Rumeli'de de kıdem itibarile Kıratova ve Novoberde'den sonra Serberniçe, Koçanya ve Sidre kapsi madenleri idi.

Serberinçe hakkında Evliya Çelebi şu kısa malûmatı veriyor: "Sirebine سربنه bulgar ve sırpça gümüş manasına olub bu kalenin dağlarında dahi gümüş madeni bulunmakla bu isim virilmişdir.„[1] Kanuni (926), İkinci Selim (974), Üçüncü Murat (982) cülûs ettikleri sene burada gümüş sikke kestirdikleri gibi, Koçanya'da da Kanuni altın ve gümüş, İkinci Selim ile Üçüncü Murat'ta gümüş sikke darp ettirmişlerdir.

Sidre kapsi سدره قپسی madenine gelince, bu madene bidayette çok ehemmiyet verildi. Cülûs ettikleri sene, Kanuni (926) altın ve gümüş, İkinci Selim (974) altın, Üçüncü Murat'ta (982) altın ve gümüş sikke darp ettirdiler. Sidre kapsi [2] madeni bir müddet muattal kaldı. 1114 te tekrar işletilmesine karar verildi. Civardaki reaya, eskiden olduğu gibi, gene maden hizmetine tayin olundu. İptida üç kuyu açıldı, üç çark yapıldı. Sidre kapsi "sevahili deryada vaki olmağla korsan keferesi ve haydud eşkıyasından muhafaza içün yevmiye on beşer akçe ulûfe ile kırk nefer sekban tahrir ve ağaçdan bir palanka binasına vaz'ı erkân olundu.„ [3]

Demir madenlerinden, Rumeli'de Türkler tarafından yakın zamanlara kadar işletilen ocak, Samakov'da idi. Evliya Çelebi [4] Samakov demir ocaklarını şu suretle tasvir ediyor:

"Bu diyarı Samakov denilen, ateşi Nemrud yakan körüğünü on âdem çekemez. Su değirmeni körüğü çekerek ateşi yakar. Fil gövdesi kadar demir örsler üzre akiki Yemeni gibi kırmızı demirleri sendan üzre koyub camus kellesi kakar çekiçleri ile ve yine san'atli su dolabları vasıtasile kırmızı demire urduklarında zeminü âsümanı titredirler. Serikârda ancak iki üstad örsü üzre dolab ile birer ikişer kantar demirleri çekiç altına koyub çeküb urmakdadır. Her urmakda demir uzayub çubuk oldukda yine bir san'at ile çark dolabın suyunu keserek şebü ruz böyle kâri ruzikâr

[1] Evliya Çelebi, c V, s 425.

[2] Sidre kapsi, bazı vesikalarda سدره قصری نام دیگر تیرحصار diye mukayyettir.

[3] Raşid, c II, s 536, 537.

[4] Evliya Çelebi, c VI, s 128.

iderler. Nice seyyahlar bu kâri görüb engüşt ber diheni hayret olurlar. Bu kârı ancak görmek ile takdir mümkin olur, yoksa böyle yazmakla olmaz. Her sene buradan Selânik benderi tarıkıyle cemi' Osmanlı ülkâsına sekiz bin araba kadar demir gider.„

Türkiye'de maden ocaklarının işletilmesine ihtimam olunduğu gibi, altın ve gümüşün harice çıkmamasına da fevkalâde itina edilirdi. Tüccardan bazıları altın ve gümüşü toplarlar, Erzurum, Gümüşhane, Kili, İsmail, Selânik, İzmir ve Piyas'tan İrana ve sair mahallere külçe halinde götürürlerdi. Bundan başka, fazla baş vererek altın ve gümüş meskûkâtı da toplarlar, İrana ve Mısır'a götürüp satarlardı. Hükûmet, memleket dahilinde altın ve gümüşün azalmaması için, "Külçe ve meskûk bir dirhem zerüsimin dıyarı ahare„ çıkarılmamasını temin eder, Istanbul, Boğazkesen ve Kavak iskelelerini sıkı bir inzibat altında tutardı.

Ayni zamanda, altına ve gümüşe fiat ta konurdu. 1130 da harice altın ve gümüş çıkarılması şiddetle men olunduğu sırada, altın ile gümüşün fiatlarını da kararlaştırmak cihcti düşünüldü. "Sîmi halisin dirhemei yirmi ve su altununun dahi yirmi dört kırat olan halisi dörtyüz yetmiş sağ akçeye„ satılması karar altına alındı.

Bununla beraber, maden ocaklarında çalışan kürecilerin gümüş satmalarına müsaade edilirdi. Meselâ o devirde Gümüşhane madenlerinden çıkan cevher furunlara konup yakılmak için her furuna yüz guruş sarf edilirdi. Amele ise yakılabilecek mıkdar cevheri ancak bir haftada çıkarabilirdi. O hafta çıkardıkları gümüşten icabı kadarını tüccara satarlar, aldıkları paraları gelecek haftanın furun masarifi ile kendi ihtiyaçlarına sarf ederlerdi. Gümüşhane'den hükûmet iki yüz kese hasılat aldığı için, bu hasılatın elden gitmemesini nazarı dikkata alır, amelenin dağılmamasını temin maksadile, Gümüşhane'den hasıl olan gümüşten icabı kadarının tüccara ve sair kimselere satılmasına mani olmazdı.

***

967den 1200 senesine kadar madenlerin keşfine ve işletilmesine, odununun ve kömürünün tedarikine, madenlerin eşkıya tecavüzünden vikayesine dair Divan'dan yazılan hükümlerin vesika mahiyyetinde olanları bu derç ettiklerimizden ibarettir. Bunlardan başka, gene madenlere ve bilhassa memlehalara dair de iki yüzü mütecaviz evrak vardır. Fakat bunların kısmı âzamı makbuzlardan

ve hesap kâğıtlarından ibarettir. Maamafih onların içinden vesika ittihazına şayan olanları da derc edilmiştir. Binaenaleyh, Osmanlı devrinde Türkiye madenlerinin ne tarzda işletildiğine, ve ne gibi yerlerde yeniden maden zuhur ettiğine, maden amelesinin ne gibi nizamlara tâbi tutulduklarına dair bir fikir vermek itibarile bu vesikaların tarih noktai nazarından bir kıymeti olduğu itikadındayız.

Büyükada, 8 kânunusani 1931

Ahmet Refik

KİTAPTAKİ VESİKALAR

		Sahife
	Mukaddime	5
1	Bilecik madenine tayin olunan Karahisar piyadelerinin muhalefetlerine bakılmayıp mezkûr hizmete gönderilmelerine dair	1
2	Bilecik madeninde yapılan yuvarlakların mıkdarına ve ağırlıklarına dair	1
3	Bilecik madeninde işleyen yayalara zahire tedarikine dair	2
4	Hamit İli piyadelerinin Bilecik madenine tayin olunduklarına dair	2
5	Bilecik madenine piyadelerin hizmet için gelmediklerine dair	3
6	Bilecik madeninde hizmete gelmeleri için yaya ve müsellim beğlerine yazılan hüküm	4
7	Koçanya madeninde dökülecek kurşun fındıklarına dair .	4
8	Şehirköyü'nde madencilerden celep yazılanların yerine başkalarının yazılmalarına dair	5
9	Novoberde taraflarında kalp akça yapanların tutulmalarına dair	5
10	Belgırad darphanesinde eksik para kesen sahibi ayarın haps edilip gönderilmesine dair	6
11	Akdağ'dan güherçilenin kal edilip gönderilmesine dair. .	7
12	Hakâri kükürt madeninden Istanbul'a kükürt gönderilmesine dair.	7
13	Tameşvar güherçile madenlerinde çalışan reayanın rencide edilmemelerine dair	8
14	Bosna'da Kilis livasında demir madeni zuhur ettiğine dair	9
15	Kürei Mamure'de işlenen bakırlara dair.	9
16	Niğde'ye tâbi Kenise kariyyesindeki güherçile kârhanesine dair.	10
17	Malatya sancağında açılan güherçile kârhanesine dair. .	10
18	Lârende güherçile kârhanesine dair	11
19	Karaman'dan Istanbul'a güherçile getirenlerin yolda savuş-	

Sahife

tuklarına dair 12
20 Güherçile kârhanelerine kalcı gönderildiğine ve İç İl sancağı Kıbrıs'a tâbi olduğu cihetle İç İl güherçile kârhanelerinde işlemek istemiyen sipahi zadelerin Kıbrıs güherçile kârhanelerine gönderilmelerine dair 12
21 Karahisar piyadelerinin Bilecik madeninde hizmete gelmek istemediklerine dair 12
22 Ercşi'te işlenen güherçileden barut yapılıp Trabzon'a gönderilmesine dair 13
23 Saray adamlarından Cüce İsmail'in Meraş'ta güherçile kârhanesinde isleyen akrabasına gadir olunmamasına dair 14
24 Akdağ'dan gönderilen güherçileden elli bir kantar güherçilenin zayi olduğuna dair 14
25 Kiğı demir madeninde yapılan yuvarlaklara dair 15
26 Madenlere tayin olunan sipahi zadelerden raiyyet rüsumu alınmamasına dair 15
27 Bosna'da Kamengırad demir madenine dair 16
28 Kayseriye halkının güherçile vererek Kıbrıs'a sürülmekten af edildiklerine dair 17
29 Van'dan ne kadar güherçile çıktığına dair 17
30 Karaman ve Zülkadriyye'deki güherçile ocaklarına dair . 18
31 Reaya taifesinin çiftlerini bırakarak madenci olamıyacaklarına dair 18
32 Sidre kapsi madenlerinde para kesilip Istanbul'a gönderilmesine dair 19
33 Özdemir oğlu Osman Paşa tarafından Şirvan'da bulunduğu haber verilen gümüş madeni için Istanbul'dan madenci gönderilmesine dair 19
34 Şirvan'dan ne kadar maden çıktığına dair Osman Paşa'ya yazılan hüküm 20
35 Gümüşhane madeninden Tophanei âmire için bakır getirilmesine dair 20
36 Kigı madeninden yuvarlak getirilmesine dair 21
37 Gümüşhane madeninden Darphane'ye gümüş gönderilmesine dair 21
38 Gümüşhane madeninden çıkan gümüşün harice satılmamasına dair 22
39 Taşoz adasında gümüş madeni çıktığına dair. 23
40 Taşoz'da çıktığı haber verilen madenin işlettirilmesine dair . 24

Sahife

41 Taşoz madeninde bulunan altın külçelerin gönderilmesine dair 25
42 Madenlerde işleyen amelenin nizamlarına dair 26
43 Keban madenine nerelerden kömür tedarik edildiğine dair . 26
44 Gümüşhane madenlerinde işleyen amele hakkındaki nizamlara dair 27
45 Argani madeninden gelecek sim hazinesinin muhafazası için hüküm 29
46 Tirebolu ahalisinin Espiye madenine kömürcü tayin olunduklarına dair 30
47 Argani ve Keban madenleri için Samsat'tan odun ve kömür tedarikine dair 31
48 Tirebolu kariyyelerinin kömürcü vermedikleri cihetle te'diplerine dair 31
49 Maden işçilerinin nizam ve vazifelerine dair 32
50 Keban madenine kömür tedarikine dair 33
51 Espiye madenlerindeki ameleyi iz'aç eden Çepni eşkıyasının te'dibine dair 34
52 Madenci reayasının islâmlara mahsus libas giymemelerine dair 35
53 Gümüşhane madenlerinin muafiyetlerine dair 36
54 Albistan'da bakır madeni çıktığına dair 37
55 Keban madeninde para kesmek için darphane açılmasına dair 37
56 Meraş'ta zuhur eden madenin işletilmesine dair 39
57 Argani madeninin muhafazasına dair 39
58 Samakov'da maden zuhur ettiğine dair 40
59 Gümüşhane madenlerinin sermayesine dair 41
60 Sidre kapsi madencilerinin şikâyetlerine dair 42
61 Kerkük'teki neft madenine dair 43

PERAKENDE VESİKALAR

1 Üçüncü Murad zemanında Manisa kadısı tarafından verilen azuhalin üzerine yazılan telhis 44
2 İnegöl gümüş madeninin işletilmesine dair 45
3 Kağızman'da bakır madeni zuhur ettiğine dair 45

4 Kigı mukataasından her sene Erzurum kalesine verilen yuvarlak ile ham demirin mıkdarına dair 46
5 Sidre kapsi madenlerinin yeniden işletilmesine dair . . 46
6 Sidre kapsi'den gelen gümüşe dair 47
7 Samakov'dan Kâğıthane'ye demir gönderilmesine dair . . 48
8 Bosna'da zuhur eden bakır madenine muhafız kıt'a tayinine dair 49
9 Kıratova ocaklarının tekrar işletilmesine dair 50
10 Kıratova ocaklarının tekrar işletilmesine dair 52
11 Taşoz'da zuhur eden madenin işletilmesine dair 53
12 Ardanuç madenine dair 54

OSMANLI DEVRİNDE
TÜRKİYE MADENLERİ
(967 — 1200)

1

Bilecik madenine tayin olunan Karahisar piyadelerinin muhalefetlerine bakılmayıp mezkûr hizmete gönderilmelerine dair.

Vilâyeti Anadoli اناطولی kadılarına hüküm ki Bilecik بلجك madeni hidmetine tayin olunan zaim Hasan حسن mektub gönderüb Karahisar قره‌حصار piyadelerinin çiftlikleri yazılmak ferman olunmağla sayir sancakda olan piyadelere muafuz deyu haber verdükleri ecilden cem olunan piyadeler perakende olub beğler ve su başılar ve yaya başılar gönderildikde el kaldurub inad ve muhalefet etdüklerin bildirdi İmdi taifei mezbureden kimesne muaf olmamışdır Buyurdum ki vardukda bu hususa mukayyed olub hidmeti mezbureye emrolunan piyade tayifesin emri sabıkım mucibince ihrac olunmamış nöbetlü var ise ihrac idüb mahalli mezbure irsal eyleyesin ki varub hidmetlerinde olalar Tayin olunub varanlardan dahi gaybet etmiş var ise emre mugayir olvechile gaybet idüb inad ve muhalefet idenler kimler ise isimleri ve resimlerile yazub arz idesin ki kanun üzre siyaset olunub haklarından gelâsin Gelâsin ki sayirlerine mucibi ibret ola Arz olunduğı üzre zikrolunan (1) tayifesine tefrikasına bais olanlar dahi kimler ise yazub arz idesin ki küreğe koşıla Fi 29 şaban 967 (Arzı getüren yaya başı Yusuf'a virildi)

2

Bilecik madeninde yapılan yuvarlakların mıkdarına ve ağırlıklarına dair.

Bilecik بلجك kadısına hüküm ki Bilecik بلجك madeninde şimdiye

[1] Piyade tayifesinin olacak.

değin ne mıkdar top yulağı (1) işlenmişdir malûm olmak mühim ve lâzım olmagin buyurdum ki vusul buldukda madeni mezburun üzerine varub şimdiye kadar ne mıkdar yulak (2) ve her yulak ne mıkdardır defter idüb yazub bildüresin Ve min baad işlenecek yulak on altışar ve on dörder ve on birer ve yirmişer ve yirmi ikişer vakıyye olub(davarların zahiresi tedarik) (3) on birden aşağı olursa kabulim olmıya Bu hususda ziyade sa'yidüb eğer odun çeken davarların zahiresi tedarikidir eğer gayridir tedarik idüb ve madem ki ocaklardan su çıkub alemden (4) kalmıya kürei (5) işledüb kış irişdi deyu ihmal ve müsaheleden hazer eyleyesin Otuz bin mıkdarı top taşı tedarik etmek babında envai mesaii cemilen vücude getüresin Ve şimdiye değin ne mıkdar ihzar olmuşdur yazub bildüresin Fi 25 rebiülevvel 973 (Ahmed Çavuşa' احمد چاوش virildi)

3

Bilecik madeninde işleyen yayalará zahire tedarikine dair.

Bilecik بلجك ve Yarhisar يار حصار ve Göl كول ve Yenişehir يكيشهر ve İnegöl اينه كول ve Pazarcık پازارجق ve İznik ازنيق kadılarına hüküm ki Hâliyâ Bilecik بلجك madeninde işleyen yaya ve sayir tayifenin zahireleri tedariki lâzım olmagin buyurdum ki vusul buldukda her birinüz tahtı kazanuzdan taleb olunan zahireleri tedarik idüb sahiblerile mahalli mezbure gönderesin ki varub anda beyi idüb eshabına ticaret ve anda işleyenlere vüs'at ve maişet ola Amma bu babda gereği gibi mukayyed olub anlara kifayet mıkdarı tedarik idüb göresin Bu behane ile kimesneden ahzü celb olmakdan hazer idüb mümkin olduğı kadar yakın olan yerlerden tedarik eyleyesin İhmalden hazer eyleyesin Fi 25 rebiülevvel 973 (Ahmed Çavuş'a virildi).

4

Hamit İli piyadelerinin Bilecik madenine tayin olundukları-na dair.

Hamid İli حميد ايلى sancağı kadılarına hüküm ki Livai mezbur pi-

[1] Yuvarlağı.
[2] Yuvarlak.
[3] Üzeri çizilmiştir.
[4] Amelden.
[5] Maden ocağı

yadeleri sancağı beği âdem gönderüb yayaları Bilecik بلجك madeni hidmetine tayin olunub zikrolunan yayaların ihracı babında muavenet etmenüz reca itmegin buyurdum ki mumaileyhin âdemi vardıkda livai mezbur piyadelerin emri hümayunum mucibince hidmete cıkarmak babında gereği gibi muavenet ve muzaheret idüb ihmal ve müsaheleden hazer eyleyesin Kimesneye teallül ve niza etdirmiyesin Şöyleki tahtı kazanuza emrolunan yayalar birer behane idüb teallül ideler siz muavenet idüb emrim üzre bittamam çıkartmıyasız sonra neticesi size ayid olur Bilmiş olasız Fi 9 cemadelâhir 973 (Âdemi Yusuf يوسف 'a virildi)

5

Bilecik madenine piyadelerin hizmet için getmediklerine dair.

Bilecik بلجك kadısına hüküm ki Hâliyâ Bilecik بلجك nazırı Hasan حسن zide mecdihu mektub gönderüb işbu sene 973 ramazanında madeni mezbure üzerine varub altmış yedi ocak bina olunub piyade gelmeyüb tayin olunan beğlerden Sultan önü سلطان اوكى beği sancağında kışlayub kürei ma'murenin ocakları kurulduğı yer ile mezbur beğin kışladuğı yerin mabeyni kuşluk luk yol olub iki üç defa mektub gönderilüb âdem getürmemeğe sebeb nedir denildikde mahı mezburun dördünde sancağının üçyüz on üç nöbetlüsünden yetmiş âdem getürüb otuzar akça ağırlığı ocakdan getürdüği âdeminin eğer bedeli olub geldüği gün nicesi kaçub ve kendü dahi sancağıma giderin deyüb dert iderki sana emir varid olub bu zemanedek bu kadar âdem getürdün Anun dahi ekseri yerlidir Sancağına gidersin Getürdüğün âdemi kim bekler Sancağına âdemin gönderüb kendün hidmetde ol denildikde itale eyleyüb ve yaya başılara Âdemlerinüz kani deyu sual olundukda Hamze حمزه nam yaya başı Biz âdem getürmeğe kadir olmazız Yirmi iki ocak yaya başılığım vardır Ben bildüğüm ocak nöbetlü piyadelerinden ondan ziyade piyadenin yedi ve sekiz altunun alub mukaddem idüb ellerine beğ arz virmişdir Âdem getürmeğe nice kadir oluruz Piyadenin akabince hidmete kadir olan mukaddem oldukdan sonra âdem getürimeziz deyu cevab virirler Bu takdirce hidmete âdem gelmeyüb el'an otuzdan ziyade ocaklarumuz battaldır Eğer âdem getürse haylı top yuvalağı tahsil olurdı Bu makule beğe te'kid

[1] Gene o sene Bilecik madenine iki nefer müsellim ve beş nefer piyade, sancakları beğleri, müsellimleri ve piyadelerile tayin olunmuştur. Fi 16 receb 973

olunmazsa sayirler dahi âdem getürmemek mukarrerdir deyu bildirmeğin buyurdum ki müşarünileyh ile tekrar yoklayub göresin arz olunduğı gibi midir Söyleki hükmü şerifim varınca her biri bittemam yaya ve müsellimin getürmeyüb noksan üzre ise muaccelen arz eyleyesin ki min baad dirlik olmamak üzere sancakları alınub ve yaya başılara dahi gereği gibi hakaret oluna Şöyle bilesin Alâmeti şerife itimad ve itikad kılasın Fi 13 şevval 973 (Yazıldı Nişanlu kâğıda Nazır âdemine virildi Fittarihilmezbur)

6

Bilecik madeninde hizmete gelmeleri için yaya va müsellim beğlerine yazılan hüküm.

Bilecik بلجك madeninde demür top yuvalağı hidmeti ferman olunan yaya ve müsellim beğlerine hüküm ki Siz ki yaya ve müsellim beğlerisiz müsellim ve yayalarınuzu kanun üzre altışar aylık zadü zevade ile bittemam emrim üzre ihrac idüb dahi mahalli me'murede hidmetde olmaduğunuzı bazınuzun piyadeleri eksik getürüldüği madeni mezbure nazırı olan Hasan حسن zide mecdihu tarafından ilâm olunmagın buyurdum ki varıcak her binüz bizzat mukayyed olub eğer yaya ve müsellim dir bittemam ihrac idüb dahi bilâ tevakkuf mahalli mezburda ferman olunan hidmetin itmamına sa'yü ikdam eyleyesin Şöyleki min baad her birinüzün mumaileyh hidmetde ihmal ve müsahele üzre olduğunuzu ve yahud piyade ve müsellimlerünüzün gec veya eksik getürdüğünüzü arz eyleye asla birinüzün özrü makbul olmak ihtimali olmıyub belki azil ile konulmıyub envai ikab ile muakab olmak mukarrer bilüb ana göre mukayyed olub hidmetde bezli makdur eyleyesiz Şöyle bilâsiz Alâmeti şerife itimad ve itikad kılasız (Fittarihilmezbur Nazir âdemine virildi)

7

Koçanya madeninde dökülecek kurşun fındıklara dair.

Koçanya قوجانيه kadısına hüküm ki Bundan akdem sana hükmü hümayunum gönderilüb Koçanya قوجانيه mandeninde yüz otuz yedi kantar kurşun fındık dökülmek emrim olmuşidi Hâlâ emrim üzre dökülüb hazır olan fındıklar muaccelen Belgırad' بلغراد a gönderilmesin emir idüb buyurdum ki asla te'hir ve tevakkuf etmeyüb

şimdiye değin emrim muktezasınca nemıkdar fındık dökülmüş ise ber vechi istical Belgırad بلغراد a gönderüb baki kalanın dahi leylü nehar üzerine olub dökdrüb göndermek babında ikdam ve ihtimam eyleyesin Ve nemıkdar döklüb gönderüldügin ve baki ne kalub dökülmek üzre oldugın yazub muaccelen bildiresin Şöleki emrim üzre hususu mezbûr itmama irişmeyüb ihmal ve müsahelen mesmu' ola envai itab ve ikab ile muateb ve muakab olmağı mukarrer bilüb ana göre mukayyed olasın Fi 10 zilkade 973 (Yazıldı Nişanluya)

Bir sureti

Rudnik رودنيك kadısına Ferman olunan fındık yüz otuz kantardır (Yazıldı Nişaluya Sinan Çavuş'a سنان چاوش virildi Fittarihilmezbur)

8

Şehirköyü'nde madencilerden celeb yazılanların yerine başkalarının celeb yazılmalarına dair.

Şehirköyi شهركوي kadısına hüküm ki Bazı kimesneler madenciler iken celeb yazılub anlar yerine celeb hidmetine ahar kimesne yazasın deyu kadıi sabıka varid olan fermanı hümayunum mucibince mezkûr kadıya madencilerden celeb yazılan on iki nefer kefereyi iharc idüb yerlerine ahar celeb kayıd idüb defterin süddei saadetime göndermeğin celeb defterine kayıd olunub dahi ol defterin sureti ayni ile ihrac olunub sana gönderildi Buyurdum ki celeblikden ihrac olunan on iki nefer madencilerin yerlerine celeb yazılan kefereden defter mucibince koyunların ihrac itdiresin Fi 21 zilkade 973 (Mezkûrûn madencilerden Dimitri Yuvan'a ديمتری يوان virildi)

9

Novoberde taraflarında kalp akça yapanların tutulmalarına dair.

Noveberde نوبرده kadısına hüküm ki Tahtı kazanda maden nazırı olan Süleyman سليمان mektub gönderüb Noveberde نوبرده darbhanesinde üstad olan yirmi dört nefer işçilerinin ekseri ve kasabai mezburenin âyanı dergâhı muallâdan hükmü şerif ile gelân Sinan Çavuş سنان چاوش ve naibüşşer' İbrahim ابراهيم halife ile meclise gelüb takriri kelâm idüb etrafda kallâblar çoğalub Noveberde نوبرده ve Üsküb

اسکوب ve sair darbhaneler sikkelerin artdırub kalp akçe işlerler Ad bizim olur Tayifei mezburenin kesretine sebeb ol asıl nam ile maruf olanların bazı tutuldukda inkâr iderler Kimesne görmediyen şehadet idemezler Ancak işitmekledir Şer'i şerife müracaat olundukda şahid olmıyub ve alâmetleri dahi dağlarda ve derelerde saklarlar El'an âlât ve esbab ve nice alâmatla tutulan dahi inkâr ider Şer'i şerifle el virmeyüb kimesnenin hakkından gelinmamekle çoğalub sahibi ayarla isnad ederler deyu her zemanda azab olunur Eğer bir zemanda hilâfı emir akçemiz zahir oldı ise ve yahud ola cümlemizi kırsunlar Ol asıl nam ile ele gelânlerin haklarından gelinsün didüklerin ilâm eylemeğin buyurdum ki hükmü şerifim varıcak bu hususu kimesneye ifşa etmeyüb cibalde ve vadilerde ve kasabai mezburede ve madende ve kurada bilcümle şübhe olan yerleri gereği gibi tetebbü ve tefahhus idüb kallâblık ile meşhur olub müttehem olanları tutdırub kallâblıgla [1] müteallik ellerinde bulunan âletleri ve sikkeleri ile mukayyed ve mahbus süddei saadetime gönderesin Amma bu behane ile bi günah olanlara dahl olunub evlerine sikke ve kalp akçe bırakmakla ve kimesnenin arzı ve taassubu ile hilâfı vaki iş olunub gönedrilmesinden dahi ihtiyat idüb ele götürdüğün kimesnelerin temam gavrına irişüb dahi ahvalini sıhhati üzre arz idesin Fi 22 cemaziel evvel 972 (Ali Çavuş علی چاوش a virildi) [2]

10

Belgırad darbhanesinde eksik para kesen sahibi ayarın haps edilip gönderilmesine dair.

Belgırad بلغراد kadısına hüküm ki Mektub gönderüb Belgırad بلغراد darbhanesinde kesilüb hazanei âmireme gönderilân çil akçeler emri şerifim üzre olan ayar mucibince kesilmeyüb kemayar olmağla darbhanei mezburenin sahibi ayarın buldurub ve mukayyed ve mahbus gönderesin deyu emri şerifim olmagin ol zemanda sahibi ayar olan Hacı İbrahim حاجی ابراهیم taleb olundukda gaybet idüb ele girmedüği bundan akdem arz olunmusidi Hâliyâ mezkûr sahibi ayar bir tarıykıyle ele girüb habs olunmuşdur deyu bildir-

[1] Kallâbhga.

[2] Aynl hâdise 987 de de vukua gelmiş. «Zikrolunan darbhane kadimi nöbet on iki bin dirhem iken darbhane eminleri ve mübaşirleri kırkar ve ellişer bin sızıdub» (Fi 18 z 987).

düğün ecilden mukayyed ve mahbus süddei saadetime gönderilmesin emir idüb buyurdum ki dergâhı muallâm çavuşlarından kıdvetül emasil Ya'kub يعقوب zide kadrihu varıcak mezkûru kaydü bend ile mezbur çavuşuma koşub dergâhı muallâma gönderesin Fi zilkade 972 (Mezbura virildi)

11

Akdağ'dan güherçilenin kal edilip gönderilmesine dair.

Akdag اقطاغ kadısına ve Ali Çavuş علی چاوش a hüküm ki Süddei saadetime irsal olunan güherçile kal olunmadıyen irsal olunmağla amelinde külli taab olmagin min baad irsal olunan güherçilei kal idüb irsal etmek emir idüb buyurdum ki varduklda tahsil olunan güherçilei emrim üzre gereği gibi kal etdirmeyince irsal eylemiyesin Şöyle ki ihmal olunub kal olunmamış güherçile irsal oluna muateb olmanızdan gayri vaki olan zarar size tazmin etdirilür Ana göre mukayyed olub min baad irsal olunan güherçilei kal idüb irsal etmekde ihmal ve müsahele eylemiyesin Ve güherçile hususu ehemmi mühimmatdandır Vafir ve müstevfa güherçile tedarik etmek babında gereği gibi mücid ve sai olasın Fi 16 receb 976 (Mezbur Ali Çavuş علی چاوش a virildi)

12

Hakâri kükürt madeninden Istanbul'a kükürt gönderilmesine dair.

Van وان beğlerbeyisine hüküm ki Süddei saadetime mektub gönderüb sabıkan emri şerifim gönderilüb Hakâri حکاری beği Zeynel زینل dame izzihu sancağında vaki olan kükürd madeninden iki bin kantar safi kükürd ihrac olunub Van وان dan kira ile Tırabzon طربزون ve Tırabzon طربزون dan gemi ile Âsitanei saadetime gönderilmek emrim olmagin mumaileyhe mektub ve âdem gönderilüb taleb olundukda kükürd madeninden şimdiye dek kükürd ihrac olunmuş değildir Bir mu'temed âdem koşılub irsal olunsun Cemii azabım halkı ile ve reaya ile ikdam idüb hasıl olan kükürdü Van وان a gönderelim deyu cevab virmegin yarar âdem tayin olunub gönderildüğin ve Hakâri حکاری sancağından iki bin kantar kükürd hasıl olmaduğın ve Erciş ارجیش de üçyüz kantar kükürd olub ve Kızılbaş vilâyetinden Erciş ارجیش e kükürd toprağı gelür Ve Kızılbaş serhad-

dinde Karagüden قره‌كودن nam yerde Kızılbaş zemanında kükürd madeni olduğı haberi olmagin yoklanmak içün âdem gönderildügin ve Erciş ارجيش de olan kükürd Tırabzon طرزون a gönderilüb miri müşarünileyh sancağından ve gayriden hasıl olan kükürdden konmak ferman olunursa ve Tırabzon طرزون a her bir kira davarı ikiyüz akçeye gider ve bir davara on sekiz batman kükürd ancak tahmil olunur Tırabzon طرزون a bu lakdirce her bir batman kükürd kirası on birer akçeden ziyade oldugin bildirmişsin İmdi Hakâri حكارى sancağından alınacak kükürd ne vechile alınub Kara güden قره‌كودن de olan kükürd madeni kimin toprağında oldugin ilâm eylemedüğün ecilden buyurdum ki vardukda Hakâri حكارى sancağından alınacak kükürdü ne vechile alalım Ve Karagüden قره‌كودن de olan kükürd madenleri yukar (u) canibin sınırı dahilinde midir Beru canibde midir Kimin toprağındadır Aslı ile malûm idinüb vukuu üzre yazub bildüresin Fi 16 m 978 (Van وان beğlerbeğisinin kapu kethudası.. verildi)

13

Tameşvar güherçile madenlerinde çalışan reayanın rencide edilmemesine dair.

Vilâyeti Tameşvar طمشوار da güherçile madenleri olduğı yerlerin kadılarına hüküm ki Hâlâ tahtı kazanızda vaki olan güherçile madenlerinin vaz' olunan kazganlarına odun ve sayir levazımı içün ve güherçile toprağı cem'i içün istihdam olunan kura reayasına eğer havassı hümayunum reayasıdır ve eğer beğlerbeği ve sancagbeği hasları reayasıdır ve eğer erbabı timar ve emlâk ve evkaf reayasıdır defteri cedidi hakanî de üzerlerine mukayyed olan hukuk ve resimlerin edâ eylediklerinden sonra voyvodaları ve su başılar ve zuamâ ve erbab [1] ve ümenâ ve ammal tayifesi ve nöbetci tayin olunan yeniçeri ve gayri istihdam eyleyüb envai teaddi olunduğı ilâm olundu İmdi vilâyeti mezbure güherçile [2] olunduğı yerlerde vaz' olunan kazganlara Defteri Hakanî kâtiblerinden kâtib Derviş درويش tayin olunub gönderilmişdir Buyurdum ki vusul buldukda anun gibi tahtı kazanızda vaki olan güherçile madenlerine hidmet eyliyan reayayı asla bir ferde rencide etdir-

[1] Erbabı timar olacak.
[2] İhrac kelimesi eksik.
[3] İsim kelimesi eksik.

meyüb müft yem ve yemeklerin ve tavuk ve kuzıların ve koyunların ve yoklunların ve yağların ve bastırmaların ve sayir me'kûlâtdan asla bir nesne aldırmıyub her ne alurlar ise nerhi cari üzre akçeleri ile rızaları ile beyi eyleyanlerden aldırub ve müftü meccanen asla kendülerin ve bargirlerin ve koçıların ümeraya ve gayriye ve bilcümle asla bir ferde برجه من الوجه istihdam etdirmeyüb muzayeka virdürmiyesin Şer'ü kanuna muhalif ve emri şerife mugayir kimesniye iş eylemekden ziyade hazer eyleyesiz Güherçile hususu ziyade mühimmatdandır Bu babda her birinüz mukayyed olub babı ikdamda dakıyka fevt eylemiyesiz Anun gibi emri şerifime muhalif reayayı rencide iderlerse her kimler ise [1] ve resimleri ile yazub bildiresiz Fi 2 za 978

14

Bosna'da Kilis livasında demir madeni zuhur ettiğine dair.

Livai Kilis كلبس muharririne hüküm ki Kilis كلبس beği Ferhad Beğ فرهادبك süddei saadetime mektub gönderüb livai mezkûre tâbi Kelüçli كاوجلى Kamengırad قنغراد nam kal'eler mabeyninde bir demür madeni zahir olub anda olan toplara yuvalak dökmek içün er üstad taleb idüb ve istihdam içün bir iki pare kariyye halkı tayin olunmasın arz eyledüği ecilden iki kıt'a kariyye ahali (lisi) tayin olunmasın emir idüb buyurdum ki vardukda emrim mucibince iki pare kariyye reayasın madeni mezkûre hidmetine istihdam (ve) tayin idüb giru ana göre muaf name virile Nemakule tekâlifden muaf olmak münasib ise ve ne asıl kariyyeler olub kaç ise isimlerile yazub süddei saadetime arz eyleyesin Fi 26 ca 979 (Âdemisi İdris ادريس e virildi)

15

Küre Mamure'de işlenen bakırlara dair.

Güherçile müfettişi Akdağ اقطاغ kadısına (ve) süddei saadetim çavuşlarından güherçile nazırı Ali Çavuş'a علىجاوش hüküm ki Süddei saadetime sureti sicilli kazayâ defterin gönderüb dergâhı muallâm topcılarından İlyas الياس meclisi şer'i şerifde bundan evvel güherçile kazganı işleyan Hoca Can خواجه جان ve خبش ve خصر nam zimmiler muvacehesinde takriri kelimat idüb Güre Mamure كوره معمور ve Esitulet اسيتولت ve sayir şehirlerde işlenan kulçe bakır vakıyyesine sekizer

[1] İsim eksik.

akçe üstadiyye virilü gelüb harkunnar dahi yokdur Ve eski kurata bakır vakıyyesine dahi sekizer akçe ve iki akçe de mal içün virilüb harkunnar male virilân iki akçeden hesab olunub bakır sahibine hesab olunmaz Mezkûrûn kazgancılar külçe ile eski kurata bakıra on birer osmanî üstadiyye alub ve her vakıyyeden kırkar dirhem harkunnar hesab idüb miriye külli gadir eylemişlerdir didikde muhasebesi görilân zemanın defterine nazar olunub kırk yedi kazgan ve on yedi dib yedi bin dokuz yüz yetmiş altı vakıyye bakırın üstadiyyesi on birer akçeden seksen yedi bin yediyüz otuz altı akçe üstadiyye olub sekiz akçeden ziyade yirmi üç bin dokuz yüz otuz bir akçe aldıkları zahir olub ve her vakıyyede kırkar dirhem harkunnar ikişer akçe hesab olursa bu takdirce otuz dokuz bin sekiz yüz seksen akçe almış olurlar deyu bildirdüğün ecilden zikrolunan ziyade teftiş olunub mirî içün alınub zabt olunmak emir idüb buyurdum ki vusul buldukda her hususu yerlü yerinden unat vechile olıgelân âdet ve kanun üzre teftiş eyleyüb göresin kazıyye arz olunduğı gibi olıgelân âdet ve kanun(1) ziyade nesne almışlar ise bi kusur cem ve tahsil etdirüb miri içün kabz eyleyüb arz eyleyesin Fi 18 zilkade 979 (Güherçile nazırı Ali Çavuş' علی چاوش un âdemisi Mustafa' مصطفی ya virildi)

16

Niğde'ye tâbi Kenise kariyyesindeki güherçile kârhanesine dair.

Niğde نکده kadısına hüküm ki Müşarünileyh kazayâ defterin gönderüb kazai mezbure tâbi Kenise کنیسه (2) nam kariyyede vaki olan kârhane azim kârhane olub ihtimam olunsa küllî güherçile tahsil olunmak mümkin olduğun bildirdi İmdi güherçilenin tevfir ve teksiri mühimmatdan olmagin buyurdum ki vusul buldukda bu babda mukayyed olub zikrolunan kârhane(i) işledüb güherçilenin tevfir ve teksirinde gereği gibi sa'yü ihtimam eyleyüb lâzım olan odun ve sayir levazımın zemanı ile tedarik ve ihzar etdirüb ihmal ve müsaheleden ziyade hazer eyleyesin Bu dahi

17

Malatya sancağında açılan güherçile kârhanesine dair.

Süddei saadetim çavuşlarından olub güherçile nazırı olan Ali

[1] Kanuna muhalif.
[2] Kilise hisar (Kesesar).

Çavuş'a علی چاوش hüküm ki Süddei saadetime kazayâ defterin gönderüb Malatya ملاطیه sancağında hâdis olan güherçile kârhanesiyçün Sis سس kadısı mevlâna Muslihüddin مصلح الدین ve Mirza Çavuş میرزا چاوش iltizamımıza dahildir deyu dahl eylediklerin bildirmiş sin İmdi mezburlar zikrolunan kârhanede üç bin kantar güherçile iltizam eylediklerinden maada hilâf semt olmagin ona dahl olunmayub gayri kârhaneleri işletmek ardınca olub güherçilenin tevfir ve teksiri babında sa'yü ikdam eyleyesin Bu dahi

18

Lârende gühercile kârhanesine dair.

Lârende لارنده kadısına hüküm ki Hâlâ müşarünileyh süddei saadetime kazayâ defterin gönderüb tahtı kazanda vaki olan güherçile kârhanelerine dikkat ve ihtimam olunmayub ihmal olunmagla ekser evkatda kârhane ibtal olduğun bildirdi İmdi güherçilenin tevfir ve teksiri ziyade mühimmatdan olmuşdur Bu halde ihmal cayiz değildir Buyurdum ki vusul buldukda bu babda mukayyed olub tahtı kazanda olan güherçile kârhanelerine lâzım olan eğer odun ve eğer işci ve gayridir vakti ve zamanı ile tedarik ve ihzar etdirüb kârhaneleri muttasıl işledüb güherçilenin tevfir ve teksirinde sa'yü ihtimam eyleyüb ihmal ve müsaheleden ziyade hazer eyleyesin Bir dahi ihmalin arz olunursa beyan olunan özrün kabul olmaz Ana göre ikdamda dakıyka fevt eylemeyesin Bu dahi [1]

Bir sureti Karaman قرمان beğlerbeğisine ve Konya قونیه kadısına Aşadaki kayıd yazılmıye

Bir sureti Aksaray اقسرای kadısına

Bir sureti Ürgüb اوکوب kadısına

Bir sureti Anduğı اندوغی kadısına

Bir sureti Samantu سمانتو kadısına

Bir sureti Kara hisar قره حصار Develü دوملو kadısına

Bir sureti Bozok بوزاوق beğine ve Sorkun صورقون kadısına

[1] Lârende güherçile kârhanesinde hizmete gelmiyen mütekaid sipahi ve sipahi zadelerin hizmete getirilmeleri için de ayni tarihte Lârende kadısına başka bir hüküm daha yazılmıştır.

19

Karaman'dan Istanbul'a güherçile getirenlerin yolda savuştuklarına dair

Karaman قرمان beğlerbeğisine hüküm ki Hâlâ süddei saadetim çavuşlarından güherçile nazırı olan Ali Çavuş علی چاوش kazayâ defterin gönderüb kârhanelerde işlenügelân güherçilei alub Âsitanei saadetime getürmek içün koşılan hisar erlerinin bazı yoldan dönüb gaybet idüb hidmetlerinde ihmalleri olmağla güherçilenin bir mıkdarı zayi olduğun bildirmeğin buyurdum ki göresin anun gibi güherçile hidmetine tayin olunub varub edâi hidmet eylemayub yoldan gaybet eylemiş kimesneler var ise ol asılların gediklerin alub ahare tevcih eyleyesin Amma yolda müşarünileyhin ve yahud güherçile mübaşirlerinden tezkere alub dönmüş kimesneler var ise ol asıllara dahi olunmıya Bu dahi

20

Güherçile kârhanelerine kalcı gönderildiğine ve İç İl sancağı Kıbrıs'a tâbi olduğu cihetle İç İl güherçile kârhanelerinde işlemek istemiyen sipahi zadelerin Kıbrıs güherçile kârhanelerine gönderilmelerine dair.

Müşarünileyh Ali Çavuş علی چاوش a hüküm ki Kazayâ defterin gönderüb kârhanelerde mevcud olan ham güherçilei kal eylemek içün kalcı lâzım idügün ve İç İl ایچ ایل sancağında olan sipahi zade güherçile hidmetine istihdam olunurdı Hâlâ livai mezbur Kıbrıs قبرس a dönmegin teallül eylediklerin bildirmişsin İmdi kalcı irsal olunmuşdur Buyurdum ki vusul buldukda irsal olunan kalcıları alub güherçilenin tevfir ve teksirine sa'yü ikdam eyliyesin Ve İç İl ایچ ایل sipahi zadelerin üslûbu sabık üzre giru güherçile hidmetine götürdüb işletdiresin İnad iderlerse Kıbrıs قبرس da olan güherçile kârhanelerinde işletmek içün İç İl ایچ ایل kadısına [1] hüküm gönderilmişdir Müşarünileyhle haberleşüb dahi ana göre iki canibden kangısın ihtiyar iderlerse varub işliyeler Bu dahi

21

Karahisar piyadelerinin Bilecik madeninde hizmete gelmek istemediklerine dair.

[1] Keza, Kıbrıs beğlerbeğisine de hüküm yazılmıştır.

Kara hisar قره‌حصار sancağında vaki kadılara hüküm ki Dergâhı muallâm çavuşlarından olub Bilecik بلجيك madeninde top yuvarlağı hidmetine me'mur olan Carullah Çavuş جارالله چاوش mektub gönderüb bunan akdem Karahisar قره‌حصار sancağının piyadelerinin evvelki nöbetlüleri Bilecik بلجيك madeninde demür top yuvarlağı hidmetine ferman olunub yayaların ihracı içün virilân hüküm ramazanül mübarekin gurresinde piyade beğlerine irsal olunmuşken gönderilân hükmü henüz piyadelere ulaşdırmıyub tenbih eylemâmekle yayalar ihraç olunmıyub yaya başıları ikdam idüb sürmek istediklerinde piyade tayifesi Biz hidmete gitmamek şartile ocaklarımızdan miri içün beşer yüz akçe alınmak üzre nazir Mehmed Çavuş محمد چاوش arz eylemişdir Arzın cevabı gelmediyen hidmete gitmeyiz deyu teallül eylemekle hidmet avk olunduğın bildirdi İmdi yuvarlak hususu bir umura kıyas olunmıyub ziyade mühimmatdan olmagin buyurdum ki vusul buldukda bu babda her birinüz mukayyed olub tahtı kazanızda olan piyadeleri alettacil ihrac eyleyüb yaya başıları ve mukaddemlerine koşub olıgelân âdet ve kanun üzre altışar aylık zadü zevadelerile Bilecik بلجيك madenine gönderesiz ki varub demür top yuvarlağı hidmetine mübaşeret eyleyeler Hususu mezbur ziyade mühimdir İhmal ve müsaheleden ve gec ve eksik göndermekden gayet ihtiraz eyleyesin Fi 22 za 979 [1]

22

Erciş'te işlenen güherçileden barut yapılıp Tırabzon'a gönderilmesine dair.

Van وان beğlerbeğisine hüküm ki Erciş ارجيش de işlenan güherçile barut etdirilüb dahi kira ile Tırabzon طربزون a gönderilmesin emir idüb buyurdum ki vardukda Erciş ارجيش de işlenan güherçilei barut etdirüb dahi emrim mucibince kira ile Tırabzon طربزون a göndermek babında hüsnü tedarik idüb mütevaliyen irsal eyliyesin Nemıkdar gönderilüb teslim olunduğun defter etdirüb neveçhile tedarik etdigün yazub bildiresin Ve kal'ai Erciş ارجيش in azabları ve sayir mustahfızları mirî kârhaneye dahl etdükleri ilâm olundu Anlar miri kârhaneye dahl etmemek şart eylemişler imiş Min baad dahlü taarrüz etdirmiyesin Ve zikrolunan kârhanede kadimden işliyan-

[1] Karahisar sancağı beğine ayrıca bir hüküm yazıldığı gibi, madende işleyen işcilerin zahirelerini tedarik için de Eskişehir, İnönü, Göl, Pazarcık ve Tomanıç kadılarına da hüküm yazılmıştır.

leri kemakân ücretle işletdirüb ikdam ve ihtimamda dakıyka fevt olunmıya Ve zikrolunan barutdan ol cevanibde vaki olan kılâa kiyafet mıkdarı alıkoyub maadasın emrim üzre kira ile Tırabzon طرزون a irsal eyleyesin Fi 12 receb 979 (Çatal Ferhad چتال فرهاد'a virildi)

23

Saray adamlarından Cüce İsmail'in Meraş'ta güherçile kârhanesinde işleyen akrabasına gadir olunmamasına dair.

Meraş مرعش kadısına ve güherçile nazırı Ali Cavuş علی چاوش a hüküm ki Haremi vacibül ihtiramım huddamından Cüce İsmail'in جوجه اسماعیل akrabası tarafından rikâbı kâmıyabıma rık'a sonılub güherçile işler sipahizadeler olub güherçile hidmetine nöbet ile istihdam eylemeyüb külli teaddi olunduğun ilâm olunmağın buyurdum ki vusul buldukda eğer mumaileyhin akrabasındandır ve eğer sair güherçile hidmetine me'mur olan sipahi zadelerdir nöbet ile istihdam eyleyüb ve tayin olunan nöbetlerinden tecavüz etdirmeyüb temam adalet üzre hidmet etdirüb kimesniye zulüm ve teaddi etdirmiyesin Fi 3 safer 981 (Âdemisi Süleyman'a سلیمان virildi)

24

Akdağ'dan gönderilen güherçileden elli bir kantar güherçilenin zâyi olduğuna dair.

Sabıkan Akdağ اقطاغ kadısı olub güherçile müfettişi olan mevlâna Hamza حمزه ye hüküm ki Hâlâ güherçile nazırı olub süddei saadetim çavuşlarından olan Ali Çavuş علی چاوش mektub gönderüb sene 978 recebinde irsal olunan güherçileden elli bir kantar güherçile zayi olub üzerine tayin olunan hisar erlerinden sual olundukda Kayseriye قیصریه kalesinde sabıkan imam olan Sa'di Halife سعدی خلیفه oğlu Mehmed'in محمد sagir oğlu Abdurrahman عبدالرحمن hidmeti olub bölük başı tenbih eyledikde hidmete gelmediği şehadet olunub sicil olunduğun bildirmeğin zikrolunan güherçile nice olduğı teftiş olunmak lâzım olmagin buyurdum ki vusul buldukda te'hir eylemayub irsal kılınan güherçileye koşılan hisar erlerini ve mekârilerini ihzar eyleyüb dahi güherçile nice olduğun teftiş eyleyüb zayi olan güherçilei zuhure getürmeğe sa'yeyleyüb gereği gibi ikdam eyleyesin Ve kazıyye niye müncer olduğun yazub bildiresin Fi 9 ra (Ali Çavuş'un علی چاوش âdemisi Kurd'a کورد virildi)

25

Kigı demir madeninde yapılan yuvarlaklara dair.

Kigı كيغى de yuvalak hidmetinde olan zaim Veli ولى ye hüküm ki Mektub gönderüb livai Kigı كيغى de demür madeni iki yerde olub elli altmış bin yuvalak içün emri şerifim gönderilüb ve güherçile eminlerine kırk elli nefer ırgad virilüb ve Kigı كيغى kalesinin tamirine mübaşeret olunub ırgad ve davar bulunmakda üsret oldugin ve Hasan Kale حسن قلعه sinin hisar beçe ve hendeği bina olunmağa ırgad ve benna gönderilmek içün Erzurum ارضروم beğlerbeğisi canibinden mektub gelüb amma benna bulunmıyub kırk elli nefer ırgad tedarik olunub gönderildikde hasna tayin olunan mevziin yapılmasına üçyüz nefer ırgad kazması ve küreği ile ve yüz re's at taş getürmeğe tahtasile ve yarar âdemile ve yüz aded cift mükemmel yeragile gelmesi lâzım ve varan ırgadlar giru gönderilüb ve Kigı كيغى reayası üzerinde dört beş yerden mühimmat teklif olunub edâ olunurken bu mıkdar davar ve ırgad virüldügi takdirce livai mezburda vaki olan mesalih muattal kalmak lâzım geldüğini bildirmiş sin İmdi mümkin ise tedarik eylemek emir idüb buyurdum ki vusul buldukda taleb olunduğı üzre ırgad ve davar gönderilmek mümkin ise tedarik eyleyüb göndüresin Mümkin değil ise mukaddema gönder (d) iğin ile iktifa olunub cevab viresin Ve hazır olan yuvalak kandedir Nice olmuşdur Cafer'e جعفر ısmarlanandan beru yedi yıl olmuşdur Şimdiye değin nemıkdar nesne hazır olmuşdur ecnasile defter idüb defterin süddei saadetime gönderesin Fi 7 rebiülâhir 980

26

Madenlere tayin olunan sipahi zadelerden raiyyet rüsumu alınmamasına dair.

Ak dağ اق طاغ ve Zamantu ضمانتو kadılarına hüküm ki Bundan akdem tahtı kazanuzda vaki olan güherçile madenleriyçün hidmete lâzım oldukda mütekaid sipahi zadeler olub raiyyet yazılmış olanlar başka defter olunub güherçile madenlerine tayin ve taksim olunmasına emir olunmuş idi İmdi ol emri şerifim kemakân mukarrerdir Ve lâkin şimdiye değin ol makule güherçile hidmetiyçün tayin olunan mütekaid sipahi zadelerin defteri dahi süddei saadetime gelüb vasıl olmıyub hâlâ tahtı kazanuzda Bali بالى ve Hasan حسن ve Osman عثمان ve Süleyman سليمان ve Pir Ahmed پيراحمد ve Zekeriya ذكريا

ve Uğuz اغوز ve Mahmud محمود ve Lâtif لطيف ve İsmail اسمعيل ve Halil خليل nam kimesneler dergâhı muallâma gelüb emri şerifimle güherçile hidmetine tayin olunan mütekaid sipahi oğulları olub Samantu سمانتو güherçile hidmetine tayin olunmuşlar iken sipahiler rüsumu raiyyet taleb idüb teaddi iderler deyu bildirdiler İmdi defter gelüb süddei saadetime vasıl olmağla bunlar ol vechile sipahi zadeler olub kangı madene tayin olundukları malûm olunmamagin buyurdum ki vardukda emri sabık mucibince güherçile hidmetiyçün kayıd olunan sipahi zadelerin defterin ve her güherçile madenine kaç sipahi zade tayin olunduğun isimlerile başka defter idüb imzalıyub ve mühürliyüb irsal edesinki min baad onunla amel olunub ol vechile güherçile hidmetinde olan sipahi zadelerden mademki hidmetlerinde olalar defterde sabıkan raiyyet kayıd olunmuş idiniz deyu rüsumu raiyyet taleb olunub teaddi etdirmiyeler Fi gurrei zilhicce 980

27

Bosna'da Kamengırad demir madenine dair.

Bosna بوسنه beğine (hüküm ki) [1] ve Saray سراى kadısına hüküm ki Senki sancak beği sin mektub gönderüb mevlânayi müşarünileyh ile Kamengırad قمنغراد kazasında zuhur iden demür madeni üzerine varılub müşahede olundukda gayet âlâ yerde olub cevheri ve çarhları ve suları ve odun yerlü yerinde olub her ahvali murad üzredir Lâkin civarında olan reaya madene hidmet idegelmamekle ol hidmete na kabil ve na ehil olub şöyleki Yeni Pazar يكىبازار etrafında olan kuradan muafiyyet üzre kifayet mıkdarı tayin ve tahrir olunursa madene hidmet etmiş reayadır Murad üzre işlemeleri mukarrerdir Madene yine nevruzda mübaşeret olunur deyu bildirmiş sin Ve islenan dörtyüz otuz yuvarlak getürdilüb Banelûka بانلوقه kalesinde hıfz etdürüldügün bildirmiş sin İmdi ber sabık reaya ile müttefik olub madeni mezbur zuhurunda ihmal üzeredir deyu mukaddemâ sen ilâm iderken ve Yeni Pazar يكىبازار ol madene baid mesafe iken hâlâ maden etrafında olan reayayı sen himayet idüb on günlük mıkdarı olan reayayı [2] mukarrerdir Senki kadı sın bu hususun teadriki mukaddemâ sana emir olunub nemakule tayifeden madenciler tayin eyleyecegin defterle virilüb

[1] Üzeri çizilmiş.
[2] Arada atlanmış.

tenbih olunmuşidi Şimdiye değin tayin idüb gereği gibi ihya eylemedüğün ihmalinden ve reayaya ve gayriye mütabaat eyledüğündendir Ve maden etrafında olan reaya mücerred beğin hazır olduğun hilâfına arz ider Buyurdum ki vusul buldukda ikiniz bizzat bu babda mukayyed olub (bu babda) sabıkan virilân ahkâmı şerife mucibince amel idüb yarar kefillerin alub defterlerinin bir suretin anda koyub bir suretin mühürleyub dergâhı muallâma gönderüb ve madeni nevruza değin ibtal etmeyüb dahi mevsimi ve eyyamı var iken işledüb ziyade yuvalak tedarikinde dakıyka fevt etmiyesin Olur olmaz özür ve behane ile bir dahi bu hususu te'hire koyub himayet tarıkıyle arz etmekden hazer eyleyesin Fi 27 ca 981

28

Kayseriye halkının güherçile vererek Kıbrıs'a sürülmekten af edildiklerine dair.

Güherçile müfettişi Valdan والدان a ve Kayseriye قیصریه kadısına hüküm ki Hâlâ Kayseriye قیصریه halkı Kıbrus قبروس dan muaf olmagıyçün akçe cem eyledikleri ilâm elondu İmdi nefsi Kayseriye قیصریه güherçile mukabelesinde muaf olmuşlardır Buyurdum ki vusul buldukda bu babda mukayyed olub fukaradan akçe cem etdirmeyüb rencide eylemiyesin ve bu hususa mübaşir kimdir Fukaradan akçe kimler cem ider isim ve resimlerile yazub arz eyliyesinki Kıbrus قبروس a sürgün ola 981

29

Van'dan ne kadar güherçile çıktığına dair.

Van وان beğlerbeğisine hüküm ki.. nam kimesne gelüb Van وان da ve tevabiinde olan güherçile kârhanelerine emin olan Hacı Çavuş حاجی چاوش ile baki şeriklerinin üzerlerinde üç senede bin iki yüz kantar güherçile olub zikrolunan kârhaneleri üç senede sekiz yüz kantar güherçileye iltizam ve kabul ideriz Şol şartla ki on bin terakki ile kendüye Van وان azabları ağalığı ve sabıkan Şemendan شمندان kadısı olan İskender اسکندر e on akçe terakkile kazai Bitlis بتلیس ve Abdülkerim عبدالکریم nam müderrise on akçe terakki ile Muş موش kazası virile Ve Van وان da her sinden on dört nefere gedüğe ve altı nefere ziyadelü gedüğe emri şerif virile Kârhane hidmetinde olalar Ve Van وان deryasından odun gelmek içün bir

gemi tayin oluna İmdi bu hususun görülmesi mühim dir Bu kimesne bu mıkdar kantar barut ziyade ider Hâlâ mübaşir olanlar eksiğe dutmağa sebeb nedir Buyurdum ki bu babda unat veçhile mukayyed olub göresin Şimdiki mübaşirler kârhaneleri sekiz yüz kantar (kârhaneleri) noksan üzre dutmağa sebeb nedir Ve bunlar şurutu mezbur üzre iltizam idüb iltizamları makbul olduğı takdirce üç senede haklaşmağa kadirler midir Nicedir Güherçilenin izdiyadına enfa' ve sebeb kangısıdır Hâlâ olan mübaşirlerile muvaçehe etdirüb ehli vukufdan dahi sıhhatin ve enfa' olanın malûm idinüb mufassal ve meşruh arz eyleyesin Fi 10 za 981

30

Karaman ve Zülkadriyye'deki güherçile ocaklarına dair.

Kayseriye قيصريه beğine hüküm ki Vilâyeti Karaman قرمان ve Zülkadriyye ذوالقدريه de ma'mul olan on altı aded güherçile ocaklarının her biri bir kadılıkda olub hasıl olan güherçile Derüssaadet'e irsal olunmak içün beher senede altı yedi bin mıkdarı danıkların livai Kayseriye قيصريه de kariyyei Mancun مانجون halkı işleyüb vilâyeti Karaman قرمان da ve gayride işlenmeğe imkân olmıyub ancak kariyyei mezbure halkı işlemğe münhasır olub ve mukaddemâ işledikleri danıkların her birine birer ücret alınub hidmetlerinde ve ücretlerinde nefileri olmağın cezirei Kıbrus قبروس da kazai mezbureden ikiyüz dört nefer sürgün haneleri irsal olunub ve bazı kariyyelerden sürgün evleri şiddeti şita olmağla yirmi altı hane evvel bahara te'hir olunmagin zikrolunan kariyyei Mancun مانجون altı buçuk hane olub mezkûr kariyye halkı birer akçe hesabı üzre miriye güherçile içün danıkları işleyüb cezirei Kıbrus قبروس dan haneleri af olunmak babında inayet reca eylediklerini arz etmegin vusul buldukda filvaki arz olunduğı üzre kariyyei (1) altı buçuk hane ise ol kariyyei sürdürmeyüb kemakân güherçile içün istihdam eyleyesin 981

31

Reaya tarifesinin çiftlerini bırakarak madenci olamıyacaklarına dair.

Haslar خاصلر ve Silivri سلوری kadılarına hüküm ki Kadimden miri

[1] Mancun.

otluk hidmetin iden reaya tayifesinden hâlâ bazı doğancı ve küreci [1] olduk deyu teallül etdikleri ilâm olundı Buyurdum ki göresin ol kimesneler kadimden doğancı oğlu doğancılar ve küreci oğlu küreciler olmıyub reaya tayifesinden olub evvelden miri otluk hidmetin edâ idüb çiftleri var ise hâlâ olıgelâne mugayir teallül iderler ise anın gibi kimesnelere evvelden olıgeldüği otlak hidmetin etdirüb olıgelâne muhalif teallül etdirmiyesin Ei 23 safer 982

32

Sidre kapsi madenlerinde para kesilip Istanbul'a gönderilmesine dair.

Sidre Kapsi سدره قپسی kadısına hüküm ki Bundan akdem kazai mezbure teveccüh etdüğün zemanda ol canibde olan maadini ihya idüb vafir ve müstevfa haylı akçe kesdirüb nevruzdan mukaddem göndermeğe müteahhid olmuşdun Ol vakitden beru haylı zeman olub henüz asarı zuhur etmeyüb nevruz dahi karib olub şimdiye değin irsal olunmamağla mes'ul olmuş sundur Buyurdum ki .... vusul buldukda asla te'hir ve terahi itmeyüb varduğun zemanda madenleri ne hal üzre buldun ve sen varaldan beru maadini mezburenin cemii levazım ve mühimmatı yerlü yerinden tedarik ne vechile etdin ve bilcümle maadine müteallik meşkûk ve mübhem bir nesne komayub alettafsil yazub arz idesin ve şimdiye değin nemıkdar haylı akçe kesdirilmişdir ber vechi istical Âsitanei saadetime gönderüb min baad dahi maadin el virdüğüne göre vafir ve müstevfa haylı akçe kesdirüb aletteakub vettevali hazanei âmireme irsal ve isalden hâli olmıyasın Ve maadini mezburenin ihyasında kemal ve hükkâmında ve mühimmat ve levazımının tedarikinde dikkat ve ihtimam idüb israf ve itlâfdan hazer eyleyesin Fi 14 z 987

33

Özdemir oğlu Osman Paşa tarafından Şirvan'da bulunduğu haber verilen gümüş madeni için Istanbul'dan madenci gönderilmesine dair.

Hazanei âmirem defterdarı olub maadin teftişine me'mur olan Mehmed ﷺ dame ulüvvühuya hüküm ki Düsturu mükerrem vezi-

[1] Madenci.

rim Osman Paşa عثمان پاشا edamallahü iclâlihu bundan akdem süddei saadetime mektub gönderüb vilâyeti Şirvan شروان da gümüş madeni olmağla madenci lâzımdır deyu bildirüb ve dergâhı muallâm çavuşlarından قدوة الامائل والاقران Sinan Çavuş سنان چاوش zide kadrihu ehli vukuf olmagin hidmeti mezbure müşarünileyh tayin olunub her madenden Şirvan'a شروان gitmegiyçün ikişer ve üçer madenci alınmagıyçün Maliye tarafından emri hümayunum virilmeğin buyurdum ki ... vusul buldukda te'hir itmeyüb her madenden Maliye tarafından virilân emri şerifim mucibince yarar üstad madenciler tayin idüb müşarünileyh çavuşumla Şirvan'a شروان irsal eyleyesin Hususu mezbur ehemmi umurdandır İhmal ve müsaheleden ziyade hazer ve ihtiyat eyleyesin Fi 9 safer 992 (Dergâhı âli çavuşlarından Sinan Çavuş'a virildi) [1]

34

Şirvan'dan ne kadar maden çıktığına dair Osman Paşa'ya yazılan hüküm.

Osman Paşa عثمان پاشا ya hüküm ki Dergâhı muallâma mektub gönderüb vilâyeti Şirvan شروان da gümüş madenleri olub madenci lâzımdır deyu mukaddemâ arz ve ilâm eyledüğün ecilden Rum İli روم ايلى nden madeciler ihrac olunub âlât ve esbabı ve levazım ve mühimmatları ile dergâhı muallâm çavuşlarından Sinan Çavuş سنان چاوش zide kadrihuya koşılub Demür kapu دمور قپو ya irsal olunmuşdur Buyurdum ki ... vusul buldukda zikrolunan madencileri müşarünileyh çavuşum mübaşeretile vecih ve münasib gördüğün üzre madenler hidmetine istihdam eyleyüb bir mıkdar zeman inhizam (!) olundukdan sonra nemıkdar maden zuhure getürilüb hasılı ve masrafı ne dir Ve altun ve bakır ve demür madenleri dahi var mıdır ve bilcümle meşkûk ve mübhem bir nesne komayub mufassal süddei saadetime arz eyleyüb ve nümunelerin bile gönderesin (Dergâhı âli cavuşlarından Sinan Çavuş'a سنان چاوش virildi)[2]

35

Gümüşhane madeninden Tophanei âmire için bakır getirilmesine dair.

[1] Madencilerin sevkı için Kefe ve Azak sancakları beğlerine ve Sofya'dan Kefe'ye kadar yol üzerindeki kadılara da hükümler yazılmıştır.

[2] Sinan Çavuş'un maiyetine adamlar koşulup serian gönderilmesi için Adana beğine de hüküm yazılmıştır.

Gümüşhane كمشخانه kadısına ve bin yüz altı senesine mahsus olmak üzre Gümüşhane كمشخانه mukataası emini olan Süleyman سليمان a hüküm ki

Gümüşhane كمشخانه mukataasından beher sene tarafı miriye irsal olunagelen sim ve nühas ref' ve yerine akçe irsal olunmak üzre ferman olunub lâkin hâlâ Tophanei âmirem içün ziyade bakır tedariki lâzım gelmeğle imdi madeni mezburdan zuhur iden nühasın vovodalara hasılı kısmet olub her nemıkdar nühas hasıl olur ise ahare füruht eylemeyüb behası reaya ile beyinlerinde olan humüs hesabında neminval üzre tutıla gelmiş ise olminval üzre mukataai mezbure malinden deynine mahsub olmak şartile senki emin sin bin yüz altı senesi malinden zimmetinde otuz dört yük akçe mali miri olub meblâğı mezburun irsal olunan mübaşir marifetile her bir batmanı altışar vakıyye olub üçer guruşa olmak üzre vakiyyesi yarımşar guruşa olmak şartile bin kantar nühası halis ki kırk dört bin vakıyye olur minvali meşruh üzre lâzım gelân behası yirmi iki bin esedî guruş etmekle şurutu mezkûre ile mübayea ve mekkâri davarlarına tahmil ve ber vechi tacil Trabzon طربزون iskelesine nakil ve irsal ve teslim olunduğuna temessük alub ve hini muhasebede deynine mahsub olmak üzre işbu emri şerifimin zahrına hüccet itdiresin deyu maliyesi mucibince hüküm yazılmışdır Fi evasıtı r 1107

36

Kigı madeninden yuvarlak getirilmesine dair.

Erzurum ارض روم valisine hüküm ki

İşbu senei mübarekede işlenecek Kigı كيغى madeninden ferman olunan altı bin vakıyye yuvarlak üçer vakıyyeden dokuz vakıyyeye varınca bir gün evvel tekmil ve ber vechi tacil Âsitanei saadetime irsal eyleyesin Ammâ bu babda tekayyüd eyleyesinki kalb işlenmeyüb ve içleri çurk ile doldırılub mücevvef olmamak üzre ihtimam eyleyesin deyu yazılmışdır Fi evahiri l 1107

37

Gümüşhane madeninden Darphane'ye gümüş gönderilmesine dair.

Trabzon طربزون valisi vezir Kahraman Paşa قهرمان پاشا ya hüküm ki

Gümüşhane گمشخانه madenlerinden hasıl olan sîmi rencberan tayifesi ahare füruht eylemeyüb ve diyarı ahare bir dirhem sîm gitmamek üzre Gümüşhane گمشخانه madenlerinden her nemıkdar sîm hasıl olur ise miriyçüm mübayea ve bilcümle ahzü kabz ve peyderpey Darphanei âmire'me irsal eylemek şartile mukataai mezbure dergâhı âli kapucı başılarından olub hâlâ Gümüşhane گمشخانه emini olan Süleyman سليمان dame mecdihuya yüz on üç ramazanı şerifi gurresinden zabt etmek üzre emaneten tefviz ve Erzurum ارضروم ve Gümüşhane گمشخانه ve Harput خربوت cizyelerinden yüz dört bin yüz yirmi üç guruş dahi sermaye olmak üzre virilüb ve bundan maada mukataai mezburenin asıl mirisi ve kalemiyye ve harcı sairesi dahi yüz bin guruşa baliğ olur iken bir akçe peşin alınmıyub ve bu mıkdar akçenin fayizinden dahi yüz kiselik sîm hasıl olacağı mukarrer olmağla bu cümleden beş yüz kiselik sîm bieyyi halin Darbhanei âmireme teslim olunmak iktiza idüb ve sene tekmiline dahi ancak iki ay kalmışiken bu ane değin bir dirhem sîm Darbhanei âmireme teslim olunmamağla bir gün evvel Darbhanei âmireme teslim olunması ziyade mühim ve muktazi olmağla vechi meşruh üzre gerek mukataa hasılından ve gerek rencberan hissesine isabet idüb farmanım olduğı üzre emini mumaileyhin mübayea eyledüği sîmden elyevm nemıkdar sîm hazır var ise muaccelen Darbhanei âmireme irsaliyçün emini mumaileyhe Maliye tarafından emri şerifimle mühkem tenbih ve te'kid ... zide mecdihu mübaşir tayin olunmağla imdi senki veziri müşarünileyhsin emri şerifim vesulüde bir an tevakkuf eylemeyüb müstevfa ve güzide âdemlerinle Gümüşhane گمشخانه ye varub mukataai mezbureden şimdiye değin hazır olan sîmi mübaşiri mezbur marifetile ve emini mumaileyhin mu'temed âdemlerile kaldırub yollarda hıfzu hiraset iderek biavnihi tealâ Bolı بولى ye değin getürüb andan dahi Bolı بولى voyvodası Darbhanei âmireme irsal eylemek üzre voyvodai mezbura teslim ve kendisinden Bolı بولى ya irsal ve teslimine temessük alub deri devletmedarıma arz ve ilâm eylemen babında deyu yazılmışdır Fi evasıtı c 1114

38

Gümüşhane madeninden çıkan gümüşün harice satılmamasına dair.

Erzurum ارضروم valisine hüküm ki

Sikkei hümayunumla meskûk olan nükuddan maada külçe

olan zerü sîmin taşra yerlere götürülmamesiyçün bundan akdem Divanı hümayun'um tarafından emri şerifim virilüb lâkin Gümüşhane گمشخانه madeninde hasıl olan cevher furunlara vaz'u ihrak olununcıyadek beher furunun yüzer guruş masrafı olub ve reayanın mağaralardan ihrac eyledikleri cevher bir haftada husule gelüb zuhur iden sîmi füruht ve hasıl olan behasını haftai atiyde ihrak idecekleri furunların masarifine ve kendilerinin masarifi sairelerine sarf idegelmelerine eğer fimabaad hasıl olan sîm ahare füruht olunmayub Âsitanei saadete gönderilmek lâzım gelürse üç dört yüz kise akçe sermayeye muhtac olub ve reaya hasıl eyledikleri sîmi füruht idemedikleri suretde iktiza iden masarife akçe bulamayub perakende olacakları zahirdir deyu Gümüşhane گمشخانه emini İsmail اسماعيل zide kadrihu takrir idüb finnefsülemir reayanın hasıl olan gümüşleri tüccara füruht olunmadığı suretde madenci reayalarının masarifine akçeleri olmadığından bilkülliyye perakende ve perişan olub ikiyüz kise mal ile bir külliyyetli mukataanın muhtel ve muzmahil olmasile canibi miriye bu kadar kesrü zarar terettüb ideceği zâhir olmağla zikrolunan madenlerde hasıl olan gümüş kadimisi üzre tüccara ve saire füruht olunub ahare ve sayir mahalle gider deyu füruhtlerine mümanaat olunmamak içün Divanı hümayun'um tarafından emri şerifim tahriri babında baş defterdarım Elhac İbrahim الحاج ابراهيم dame ulüvvühu ilâm itmekle ilâmı mucibince yazılmışdır Fi evaili ş 1131

39

Taşoz adasında gümüş madeni çıktığına dair.

Taş öz طاش اوز naibine ve mübaşir tayin olunan .... zide kadrihuya hüküm ki

Bundan akdem balık sayyadlarından bir kaç nefer kimesne Bahri sefid'de vaki Taş öz طاش اوز nam cezire önünde balık avlıyub sayd eyledikleri balıkları füruht itmek içün taşraya ihrac ve cezirei mezburede keştü güzar iderler iken bir mağara içinde gümüş madeni bulmalarile madeni mezburdan bir mıkdar nümune alub bu tarafa getürdüklerinde gösterdikleri nümuneler yedlerinden ahiz kendülerden süal olundukda nümunesini aldıkları madenden başka ağzı kapalı yüz kadar maden mağaraları dahi olduğun takrir itmelerile zikrolunan maden kal itdirilüb çaşnisi tutulmak içün Tophanei âmire'me gönderilüb lâkin nümune olmak üzre getürdükleri cevher yüz dirhemden nakıs ve

kalil olduğundan çaşni tutulmak mümkin olmıyub ve hattâ bu makule maden cevherlerinin nümunesi tutulmak hususu bir vakıyye olmağa muhtac olduğun ve ekalli mertebe yüz dirhemden nakıs olan cevherin nümunesi tutulmakda imkân olmaduğun sahibi ayar ve kalcı başı ve sair hademei Darbhane işi bildirdüğin iftiharül umerai vel ekâbir bilfiil baş defterdarım olan Elhac İbrahim الحاج ابراهيم damet maalihu ilâm idüb madeni mezburun nümunesi görülmedikce ihracına mübaşeret olunmak münasib olmıyub nümune olmak üzre bir mıkdar cevher getürülmeğe muhtac ve cezire ahalisi madenin işletdirilmesine razı olmadıklarından tekzib ve ilga kasdile tarafı hilâfda olacakları zâhir olmağla kıdvetül emasilü vel akran ... zide kadrihu mübaşir tayin olunmağın senki mübaşiri mezkûrsun mezbur balıkcılar üzerine varılub olmıkdar maden mağaraları olduğu vaki midir marifeti şer'ile muayene ve keyfiyyeti hale gereği gibi vukuf tahsil eyledikden sonra mezburların maden buldukları mağaradan nümunelik içün beş on vakıyye cevher ihrac ve alub deri devletmedarıma getürmen babında fermanı âlişanım sadır olmuşdur Buyurdum ki Fi evaili s 1133

40

Taşoz'da çıktığı haber verilen madenin işlettirilmesine dair.

Taş özi طاش اوزی ceziresinde maden ihracına me'mur İbrahim ابراهيم zide mecdihuya ve Taş özi طاش اوزی kadısına hüküm ki

Bundan mukaddem cezirei merkumede zuhur iden sîm ve nühas madeni cevherleri gayet islah olub imal olunduğı suretde canibi miriye menafii azîme hasıl edeceği zahir olmagla maden ahvalinden vukuf ve şuuru olanların haber virmişlerine göre gayet güzide ve ıslah maden olacağında şekkü iştibah bertaraf olub imal ve ihrac itdirilmesi ehem ve elzem olduğundan senki mumaileyhsin bu babda senden her vechile sadakat ve istikamet ile hidmet me'mul olundukdan naşi mutlaka ibtaline sâi olanların hilâfına virecekleri ahbarı kâzibelerine itimad eylemeyüb ne tarıyk ile olur ise olsun ihrac ve imaline sa'yü dikkat eylemek üzre me'mur olman ile me'muriyyetin muktezasınca tamaı hâmme tebeiyyet eylemeyüb istikamet üzre hareket ile ihrac ve imalinde ihtimam eylemen lâzım iken cezirei merkume sükkasından Hacı Hüseyin حاجی حسین ve Hacı İbrahim حاجی ابراهيم ve Hacı Mustafa حاجی مصطفی ve اوجدی پاپاس ve پاپادم پاپاس ve Daskalo داسقالو nam zimmî ile yekdil ve yekcihet ve madenin feshü ta'tili içün mezkûrların taraflarından arz

olunan akçeye tama ile anların hevalarına tâbi olub madenin ibtaline bais olacak mukaddimata mübaşeret ile ihmal ve rehavet üzre hareket eylediğinden gayri hâlâ maden ihracı hidmetinde olan işcilerin dahi ikitza iden ücretlerini virmeyüb bu vechile sui harekete tesaddi eylediğin haber virilmeğle mes'ul ve muateb olmuş sundur Madeni mezkûrun nümuneleri görilüb cevheri gayet ıslah olduğı muayene olunmağla zahire çıkan maddenin hilâfına haber virenlerin akvali kâzibelerine itibar olunmak iktiza eylemeyüb ve cezirei merkumede ziyade halis maden zuhurunda def'i iştibah olunmuş iken sen dahi tamaı hâmma düşüb ta'til ve ibtal olunması tarafına zahib olduğun suretde beytül mali müslimine nef'i külli hasıl edecek şeyin nizam olmaması hususu mutlak senin ademi istikametine haml ile sana bir tarıyk ile necat ve hayat mutesavver olmıyub bilâ emanin hakkında tertibi ceza olunacağı mukarrerdir İmdi emri şerifi celilül kadrim vusulünde aklını başına cem eyleyüb encamı kâr niye müncer olacağını bir parça fikrü mülâhaza ve mukaddemâ me'mur olduğun üzre maden kuyularından cevher ihrac ve imal itdirmekde sa'yü dikkat ve ol tarafda maiyyetine me'mur olan madencilerin dahi iktiza iden ücretlerini temamen virüb zaruret ve muzayaka çekdirmekden ittika ve madenin ibtaline sa'yiden marüzzikir altı nefer müslim ve zimmiler bundan sonra dahi bu vechile hareket iderler ise bilâ tevakkuf ahiz ve bir dahi cezirei mezbureye gelmemek şartile dahi ahar mahallere nef'yü iclâ eyleyesin Hulâsai kelâm cezirei mezkûrede olan madenin alâ iyyi halin işletdirilüb sureti nizama ifrag olunması aksâi muradı hümayunum olmagla leylü nehar bezlü vüs'ü iktidar eyleyüb maden cevherlerinin ihrac ve imalinde ziyade ihtimam eylemen babında fermanı âlişanım sadır olmuşdur Buyurdum ki Fi evahir ş 1133

41

Taşoz madeninde bulanan altın külçelerin gönderilmese dair.

Mumaileyh İbrahim ابراهيم ve Taş özi طاش اوزى kadısına hüküm ki

Cezirei merkumede zuhur iden madenin tecessüsü esnasında bir mahalde kâfir zemanından kalmış üç külçe altın ve gümüş bulunub ahiz ve hıfz olunduğı haber virilmeğle senki mumaileyhsin işbu emri şerifi celilül kadrim ile mübaşir tayin olunan... zide mecdihu vardıkda marüzzikir üç külçe altın ile gümüşü mübaşiri

mumaileyhe teslim ve acaleten deri saadetime irsal ve isal eylemeniz babında fermanı âlişanın sadır olmuşdur Buyurdumki Fi evaili ş 1133

42

Madenlerde işleyen amelenin nizamlarına dair.

Gümüşhane كمشخانه kadısına ve Gümüşhane كمشخانه ve Keban كبان ve Argani ارغنى madeni eminlerine hüküm ki

Gümüşhane كمشخانه ve tevabii mukataası mirinin külliyetlü mukataası olub her madende olan ustalar iktiza hasebile hanelerine gitmek lâzım geldikde varub gelince furunların işletmek şartile yerine mu'temed vekil nasb ve emin olanların yedinden izin kâğıdı alub ve yine derakab gelüb hidmete kıyam eylemesi lâzım iken emini sabıkların tekâsülünden naşi madenci taifesi ve furun eshabı kat'â eminin izin kâğıdına rağbet itmevüb ve gitdikde yerine maden furunu işledir deyu muvazaa ile bir hafta işletdikden sonra sahibi gitdi İktidarım yokdur deyu bu makule hilâfı merza hareket ile siz ki ümenâsız Keban كبان ve Argani ارغنى madeni perişan ve bu kadar mali mirinin kesrine bais olmanız ile cümleniz muateb olmuşsunuzdur İmdi senki Gümüşhane كمشخانه emini zide mecdihusun her bir furun eshabı ve madenci iktiza hasebile Gümüşhane كمشخانه ye gitdikde iminleri yedinden va'desile izin kâğıdı olmıyanları ahiz ve derakab saire mucibi ibret olmak üzre kaydü bend ile madenine irsal ve siz ki Argani ارغنى ve Keban كبان eminleri siz siz dahi tekâsülünüzden naşi madenci ve furun eshabının zabtu rabtında ademi tekayyüdünüzden naşi gitdikleri vakitde yarar kefili ile varub gelince yedlerine kâğıd virmeyüb madenlerin ta'tiline bais olacak hareketiniz mesmuu hümayunum olur ise bir dürlü özür ve cevabınız ısga olunmıyub muahaz ve muakab olacağınız mukarrer bilüb selâmeti haliniz size lâzim ise madene leylü nehar kıyam üzre olub bilâ özür furun eshabını ve madenci taifesini madenlerinizden koyuvirmeyüb zabtu rabt ve a'mallerinde ziyade tekayyüd ve ihtimam eyleyüb zerre kadar hilâfından begayet ihtiraz ve ictinab eylemeniz babında fermanı âlişanım sadır olmuşdur Fi evahiri ş 1138

43

Keban madenine nerelerden kömür tedarik edildiğine dair.

Raka رقه valisi vezir Abdullah Paşa عبدالله پاشا ya ve Sağır oğlu صاغر اوغلی na hüküm ki

Gümüşhane گمشخانه mukataası havassı hümayunumun a'zam ve cesim mukataalarından olub mali muayyenesinin teksiri Keban كبان madeninden hasıl olmağa muhtac olduğuna binaen esbabı nizamından olan maddelere temşiyet ve hususâ umuru madenin cüz'ü a'zamı kömür maddesi oldığı cihetden cümleden evvel iktiza iden kömür vaktü zemanile tedarik olunmak lâzimei halden olmağla bundan akdem Kemah كماخ ve Gercans كرجانس kazalarından ve etraf ve havalisinde vaki bazı dağlardan senki Sağır oğlu صاغر اوغلی mumaileyhsin marifetinle kadri kifaye kömür tedarik olunub sallara vaz'u tahmil ve nehri Fırat فرات ile peyderpey Keban كبان iskelesine isal ve tesyir olunmak üzre mukaddemâ fermanım olmuş idi Lâkin bu defa senki veziri müşarünileyhsin mumaileyh maiyyetine me'mur olduğı haysiyyet ile ihrak ve ihzarına me'mur olduğı kömürün tedarikine muzaffer olamadığından naşi Keban كبان madeninde kömürün kılleti derecei kemalde olub eğer etraf ve havaliden peyderpey kömür tedarikile ianet olunmaz ise muattal olacağı nümayan olmağla mezbur Sağır oğlu صاغر اوغلی maiyyetinden af' olunub vilâyetinde ikamet ve mukaddemâ sadır olan fermanı âlişanım mucibince tedaikine me'mur oldugı kömürü her nevechile mümkin ise alâ eyyi halin tedarik ve sallara tahmil ve nehri Fırat فرات ile Keban كبان iskelesine isal iderek medeni merkuma ianet ve tehavün ve taksirat sebebi ile ta'tiline bâdi olacak vecihlerden begayet tevakki ve mücanebet eylemen babında yazılmışdır Fi evasıtı ra 1139

44

Gümüşhane madenlerinde işleyen amele hakkındaki nizalara dair.

Erzurum ارض دوم ve Trabzon طرابزون valilerine ve Erzurum ارض دوم mollasına ve ve ve kadılarına hüküm ki

Gümüşhane گمشخانه ve etraf kuralarında olan reaya fukaraları kadimden Gümüşhane گمشخانه madenlerinde madenci ve kömürcü ve tomrukcu ve ahenger ve derbendci tayin olunub mukabelesinde avarızı divaniyye ve tekâlifi örfiyyeden muaf olmalarile Erzurum ارض دوم ve Trabzon طرابزون valileri ve mütesellimleri ve sair ehli örf tarafından bir vechile teaddi ve rencide itdirilmeyüb ve madencilerin beyinlerinde iktiza iden umuru şer'iyye ile umuru saireleri

serbestiyyet üzre Gümüşhane كشخانه eminleri marifetile şer'le görilügelüb valiler taraflarından ihzar teklifi ve sair behane ile teaddi olunmıyub ve madenci taifesi madenlere gidüb gelür iken esnayi tarıykde kazaların voyvodaları ve zabitleri taraflarından وجهاً من الوجوه rencide kılınmamak üzre evamiri aliyyem sadır olmuşiken yine ısga olunmıyub mürur ve ubur eyledikleri mahallerde niçe gûne teaddiyyat ile cevrü eziyyet eylediklerinden gayri reayayı merkumenin maden imalinden gayri bir kâri kudretleri olmıyub kasaba ve kuralarında bazı ebniye ihdas olunmak iktiza eylese amelesin mahalli aharden tedarike muhtaclar iken bu defa Şark seferleri vukuunda bazı kal'aler binası içün ihracı fermanım olan ameleden Gümüşhane كشخانه kazasına hisse tarh ve teklif itmelerile bizzarure hisselerine düşen ameleyi ahar kazalardan isticar ve tarafı miriden virilân ücretlerinden maada madenci reayası tarafından dahi başka ücret virilüb kati çok hasarete giriftar olduklarından maada Trabzon طرنزون iskelesinden Erzurum ارضروم a nakli fermanım olan mühimmatı tophane ve cebehane ve zehayir içün mekkâri davarları taleb olundukda Gümüşhane كشخانه ve etraf kuralarda olan mekkâri davarları içün madenlere kömür ve cevher nakline vefa idüb mühimmat nakline davar virildiği suretde maden umurı muattal kılınacağı nümayan olmakdan naşi taleb olunan mekkârileri dahi ahar mahallerden tedarik ve icar ve niçe akçeleri gidüb fimabaad bir vechile virmeğe iktidarları olmamağla bundan sonra bu makule tekâlif mutalebesile muafiyyetlerine mugayir teaddi olunmamak babında emri şerifim virilmek recasına Gümüşhane كشخانه kadısı قدوة القضاة المسلمين mevlâna Feyzullah فيض الله zide fazlühu arz ve ahalisi mahzar eylemelerile madeni mezkûr külliyyetli bir mukataa olub reayasının hizmetleri kesir olmağla bu makule teklifat ile taciz olundukları halde maden umurının ta'tiline bais olacağı bedidar oldığından gayri filasıl reayayı merkume muaf ve serbest olub muafiyyetlerine mugayir tekâlifi şakka tarh ve tahmil olunmak iktiza itmamekle öteden beru beyinlerinde cari olan nizam üzre madencilerin beyinlerinde vaki olan umuru şer'iyye ve umuru saireleri maden emini marifetile şer'ile feysal virilüb Trabzon طرنزون ve Erzurum ارضروم valileri ve mütesellimleri taraflarından ihzar teklifi ve sair behane ile teaddi olunmamak ve mürur ve ubur eyledikleri yerlerde voyvodalar ve mütesellimler ve sair hükkâm ve vülât taraflarından ispençe mutalebe olunmıyub ve وجهاً من الوجوه teaddiye ruhsat ve cevaz gösterilmamek ve hidmetleri mukabelesinde filasıl tekâlifden muaf olmalarile bun-

lardan amele ve mekkâri davarları mutalebe olunmıyub bir ferde zulüm ve teaddi itdirilmamek üzre mahalline kayıd ve mucibince emri şerifim virilmek babında arz ve telhis olundukda telhis mucibince bin yüz otuz senesi saferinin selhi gününden mahalline kayıd olunmağla imdi vechi meşruh üzre amel olunmak babında fermanı âlişanim sadır olmuşdur Buyurdum ki hükmü şerifim vardıkda bu babda sadır olan emrim üzre amel idüb dahi vechi meşruh üzre madeni mezkûr külliyyetli bir mukataa olub reayasının hidmetleri kesir olmağla bu makule teklifat ile teaddi ve taciz olundukları halde maden umurının ta'tiline bais olacağı nümayan ve aslında reayayı merkume muaf ve serbest olub muafiyyetlerine mugayir tekâlif tarh ve tahmil olunmak iktiza itmamekle öteden beru beyinlerinde cari olan nizam üzre madencilerin beyinlerinde vaki olan umuru şer'iyye (ve) umuru sairelerin maden emini marifetile şer'ile gördürüb Trabzon طرزون ve Erzurum ارضروم valileri ve mütesellimleri taraflarından ihzar teklifi ve sair behane ile teaddi itdirmeyüb mürur ve ubur eyledikleri yerlerde voyvodalar ve mütesellimler ve sair hükkâm ve vülât taraflarından dahi ispençe mutalebe itdirmeyüb ve وجهاً من الوجوه teaddiye ruhsat ve cevaz göstermiyesiz Ve madeni mezbur reayası hizmetleri mukabelesinde filasıl tekâlifden muaf olmalarile bunlardan amele ve mekkâri davarları mutalebe itdirmeyüb bir ferde zulüm ve teaddi itdirmiyesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız تحريرا فى اليوم التاسع شهر صفر الخير سنه ثمان وثلثين ومائه والف (Maliye tarafından virilân emrim suretidir Mucibince amel oluna deyu unvanında hattı hümayunu şevketmakrunu vardır)

45

Argani madeninden gelecek sim hazinesinin muhafazası için hüküm.

Argani ارغنى madeninden Âsitanei saadetime gelince yol üzerinde vaki olan kadılara ve kethuda yerleri ve yeniçeri serdarları ve âyanı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki

Argani ارغنى madeninden Âsitanei saadetime gelecek sim hazinesi üzerine tayin olunan âdemler ile her hangınızın tahtı kazanıza gelüb dahil olur ise me'men ve mahfuz mahallere kondurub ve gicelerde bekciler tayin ve gereği gibi bekledüb ve gelür oldukda dahi yanlarına askeri taifesinden ve gayriden mıkdarı kifaye ziyade tüfenk endaz yarar âdemler koşub esnayi rahde ve menazil ve merahilde kemali hıfzu heraset olunarak

aminen ve salimen birbirinize irsal ve ber vechi tacil Âsitanei saadetime irsal itdirilüb mıkdarı zerre tehavün ve tekâsülden ve hilâfı emri şerif vaz'u hareketden gayetülgaye ihtiraz ve ictinab eyleyesiz Şöyle ki عياذاً بالله تعالى bir güne zarar ve hasaret isabet itmek ihtimali olur ise envai mesaibe giriftar olacağınız zahir ve aşikâr olmağla ana göre basiret üzre hareket ve menazil ve merahilde muhafazasında ziyade ihtimam ve dikkat eyleyesiz deyu yazılmışdır Fi evahiri za 1140 [1]

46

Tirebolu ahalisinin İspiye madenine kömürcü tayin olunduklarına dair.

Görten كورتن namı diğer Tireboli تيرەبولى kadısına hüküm ki

İspiye اسپيه madeni emini olan Mehmed محمد zide mecdihu gelüb İspiye اسپيه civarında vaki kazai mezbur reayası her vechile madeni merkuma kömürcü tayin olunması lâzimei halden olub kazai mezbure sair kömürcü tayin olunanlar gibi imdadı seferiyye ve hazariyyeden muaf olmadıkları ecilden imal ve istihdam olunma malarile kazai mezbur İsbiye اسپيه madenine kömürcü tayin ve imdadı seferiyye ve hazariyyeden muaf ve müsellem olması babında emri şerifim reca ve maden umuru devleti aliyyemin umuru muazzamasından olub gereği gibi imali lüzumu mıkdar kömürün irişmesinden lâbüd ve eşyayi lâzimesinin cümleden ehemmi olmağla kömürcü tayin olunacak reayaya vücuh ile ianet lâzimei hâlden ve bilâ emri şerif tekâlifi şakkanın küllisinden muaf ve müsellem olmak nizamı maden olacak ahvalden olmagin zikrolunan ahalii kaza vechi meşruh üzre bilâ emri şerif tekâlifi şakkanın küllisinden ve saire sirayet etmemek üzre hassatan imdadı seferiyye ve hazariyyeden muaf ve müsellem olmak üzre İspiye اسپيه madenine kömürcü tayin olunmalarıyçün emri şerifim sadır ve elhaltü hazihi hizmetde olub lâkin sadır olan emri şerifin Âsitane'de kaydı bulunmamışdır İmdadı hazariyye ve tekâlifi şâkkanın küllisini isteriz deyu Trabzon طرابزون tarafından herbar mübaşir gelüb kömürcülerin nizamlarına halel virdiklerin emini mumaileyh bu defa mektubile ilâm ve mukaddemâ sadır olan emri şerifim mucibince amel olunub mugayiri emri âli Trabzon طرابزون tarafından kazai mezburun kömürcü fukaraları olvechile rencide itdirilmamek babında emri şerifim iltimas

[1] Keza Üsküdar'dan Argani'ye kadar yol üzerindeki kadılara da yazılmıştır.

itmeğin Divanı hümayun'umda mahfuz olan kuyud ve ahkâma müracaat olundukda vechi meşruh üzre emri şerifim virildiği mastur ve mukayyed bulunmagin mukaddemâ sadır olan emri şerifim mucibince amel olunmak babında fermanı âlişanım sadır olmuşdur Buyurdum ki Fi evaili m 1141

47

Argani ve Keban madenleri için Samsat'tan un ve kömür tedarikine dair.

Samsad صمصاد kadısına ve Malatya ملاطيه mütesellimine hüküm ki İktiza iden behası an nakdin eshabına virilmek şartile Argani ارغنى ve Keban كبان madenleriyçün Malatya ملاطيه sancağından bundan akdem tedariki ferman olunan dakik ile kömürden Samsad صمصاد kazasına isabet iden dakik ve kömürü kazai merkume âyanından bazı kimesneler edâdan imtina üzre oldukları ihbar olunmağla mukaddemâ ferman olunduğı üzre hisselerine isabet iden dakik ve kömürü bundan böyle bilâ özrü illet mahalline naklü isal ve eğer bu defa dahi mümanaat iderleri olur ise ahiz ve kalebend olunmalarıyçün isim ve resimlerile arz ve ilâm olunmak babında fermanı âlişanım sadır olmuşdur Buyurdum ki Fi evahiri cemazielevvel 1141 [1]

48

Tirebolu kariyyelerinin kömürcü vermedikleri cihetle te'diblerine dair.

Trabzon طرابزون valisine ve Tirebolu تيرەبولى kadısına ve voyvoda ve yeniçeri serdarı ve âyanı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki قدوة الامائل والاقران İspiye اسپيه madeni emini Mehmed محمد zide kadrihu süddei saadetime mektub gönderüb hâlâ İspiye اسپيه madeni civarında Görten كوردن namı diğer Tireboli تيرەبولى kazası dahilinde vaki Elâğuderesi الاغوددەسى ve Kulhak قولحاق ve Sarıyar ساری یار nam kariyyeler ötedenberu eşkıya taifesinden olub ba fermanı âli üzerlerine isabet iden kömürcülerin ve umuru mühimmei sairelerin bu vakte gelinciyedek edâ itmediklerinden naşi kat'ı tarıyk ve sefki dimâ ve nehbü garet misillû harekâta cesaret [2] ve esnayi tarıykde mürur ve ubur

[1] Ayni mes'ele hakkında Fi evaili ş 1143 te de bir hüküm yazılmıştır,

[2] Diyarbekir havalisindeki Milli aşireti de Keban ve Argani madenlerine tecavüz etmiş, onların tenkili için de Çermik sancağı beğine hüküm yazılmıştır (Fi evaili b 1142).

iden madenci taifesine ve ebnayi sebile isali mazarratları sebebile turuku maadin mesdud ve nizama muhil olub mühkem haklarından gelinmeğe muhtac ve bilkülliyye eşkıyasının cezaları tertib olunmadıkca maadin yolları emnü rahat olmıyacağı bedidar olmağla Tireboli تيربولى kazası ahalilerinin ittifak ve ittihadlarile kayıdları görilüb def'i mazaratlarına muhtac olmagin cümle ittifaklarile zikrolunan üç aded kariyyenin üzerlerine varılub ele giren yaramazların şer' ile haklarında lâzım gelân cezaları tertib ve şer'ü mazarratları def'ü ref' olunmak üzre arz itmeğin senki veziri müşarünileyhsin marifetinle Tireboli تيربولى kazası ahalisi alelittifak kurai merkume üzerine varub fesad ve şekavete tesaddi üzre olanlar alâ eyyi halin ahiz ve şer'an tertibi cezaları lâzım gelenlerinin lâzım gelen cezaları tertib ve sayirleri fimaabaad kendü hallerinde olmak üzre mühkem nezre kat'ı ve hücceti şer'iyye olundukdan sonra baş muhasebeye kayıd olunmak içün hücceti deri devletmedarıma irsal ve keyfiyyeti hali arz ve ilâm eylemen içün yazılmışdır Evahiri ca 1141

49

Maden işcilerinin nizam ve vazifelerine dair.

Keban كبان ve Argani ارغنى ve Gümüşhane كمشخانه ve tevabii kazaların kadılarına ve müteselliimlerine küküm ki

Gümüşhane كمشخانه mukataası devleti aliyyemin mücessem ve muazzam mukataalarından oldığına binaen reayasını tatyib ve taltif içün muaf ve müsellemler olub ve hususan bulundukları mahallerin etraf ve havalisinde olan vülât ve hükkâmın taciz ve teaddilerinden himayet ve sıyanet içün dahi vaki olan niza' ve deavileri yine maden eminleri marifetlerile görilüb gerek ahar kaza ve liva tarafına ve gerek Âsitanei saadetime ihzar olunmamaları şurutuna riayet olunarak reayayı merkume bu vechile öteden beru sıyanet olunur iken içlerinden bazı bi şuur ve behaim makulesi olan müfsidler ikide birde kendüleri gibi hafifül akıl olanları tahrik ve bimecal ve bi faide maddeler içün gâh Âsitane tarafına gelmek ve gâh ahar mahallere gitmek sevdasile madenciyan reayası beyninde kıylü kale tesaddi ve bu makule güftü şinidleri sair taifei madenciyanı dahi işgal idüb nizamı kârlarının ihtilâline bâdi olub ve an asıl maadin reayası külli yevmin cevher ihrac ve her ânü zeman furun ihrakıyle meşgul olmak lâzimei maaşlarından iken bu misillû haltı kelâm sebebile zabıtai kârları

muhtel ve müşevveş ve tarafı miriye dahi kesrü halel tetarruk idecek vecihler bedidar oldugı iştima' olunmağla filasıl Gümüşhane گمشخانه mukataası şurutu mucibince madenciyan taifesi gerek birbirlerile ve gerek ahar ile davaları oldukda ahar eyalât ve elviye ve Âsitane tarafına getürülmeyüb bulunduğı madenin emini marifeti ve marifeti şer' ile ahvallerine feysal virilmek mukataai merkume reayası taifesinin müraat idecekleri şerayiti lâzimelerinden olmağla Keban کبان ve Argani ارغنی ve Gümüşhane گمشخانه ve tevabii madenlerinde işliyan madenciyan taifesinden bir neferi şurutu kadimelerine mugayir ahar kazaya ve Âsitane tarafına gelmek fikrinde olmamak ve eğer birisi ahar kazaya ve yahud hafiyyeten Âsitane tarafına azimet iderler ise esnayi tarıykde bulundığı mahallin zabiti marifetile ahiz ve kaydü bend ile işlediği madenin emini tarafına irsal ve teslim olunmak babında fermanı âlişanım sadır olmuşdur Buyurdumki Fi evahiri l 1141

50

Keban madenine kömür tedarikine dair.

Keban کبان madeni eminine hüküm ki

Keban کبان madeni içün mukaddemâ Divriki دیوریکی ve Arabgir عربکیر ve Çar sancak چارسنجاق ve elviyei saireden beher yükü birer guruşdan ve behası maden emini marifetile madenciler tarafından virilmek üzre imdadı seferiyye ve hazariyyelerinin afvi mukabili elviyei mezbureden yüz elli bin yük kömür tedarik ve madene nakil olunmak üzre ferman olunmuşidi Ancak bu vechile bir mıkdar kömürün tedarik ve naklinde ahali ve reayaya nev'â teaddi ve gadri mucib oldığı şüyu' buldığına binaen fukarayi raiyyeti sıyaneten elviyei mezbure imdadı seferiyye ve hazariyyeleri nakden maden eminine teslim eylemeleri şartile yüz kırk üç senesinde fimabaad kömür taleb olunmamak üzre ref' olunmağla bundan böyle madeni mezkûr içün emini marifetile ol havalide bulunan mahallerden kömür tedarik ve mübayea olunmağa muhtaç olmağla iktiza iden kömürü maden emini ol tarafda bulunan mahallerden rayici üzre mübayea ve madene nakil itdirüb iktiza iden beha ve nakliyesinden beher yüküne mu'tad üzre madenciler tarafından virilân akçeden maada kusuru kendüye virilecek elviyei mezkûre imdadı seferiyye ve hazariyyeleri akçelerinden virüb kifayet eylemedüği suretde canibi miriden virilân sermayeden

virilüb hesabına mahsub olunmak üzre baş muhasebeye kayıd olunub Divanı hümayun tarafından emri şerif tahriri babında bilfiil baş defterdar olan افتخار الامراء والاكابر Ali علی dame ulüvvühu ilâm itmekle ilâmı mucibince amel olunmak babında fermanı âlişanım sadır olmuşdur Buyurdumki Fi evahiri z 1143 [1]

51

Espiye madenlerindeki ameleyi iz'ac eden Çepeni eşkıyasının te'dibine dair.

Tireboli تيره‌بولى ve Giresin كيره‌سين ve Keşab كشاب ve Ordu اردو ve kadılarına ve Espiye اسپيه madeni emini Ebubekir ابوبكر zide mecdihuya hüküm ki

Senki emini mumaileyh sin süddei saadetime mektub gönderüb Espiye اسپيه havalisinde olan mürdesenkli madenlerden اوردوجه ve چوجن ve يشوره ve قول ve حصارجق ve اغوت ve حوصحا nam madenler havalisi gûhistan ve öteden beru fesad ve şekavet ile maruf olan Çepni چپنى eşkıyası kariyyeleri olmağla zikrolunan madenler beyinlerinde niçe madenciyan ve sair ebnai sebili bigayri hakkın katleylediklerinden naşi mukaddemâ reayası ve sair ebnai sebil mürur ve uburdan kalmış iken bundan akdem madenciyan reayası ve sair ebnai sebil fukarası Gümüşhane كمشخانه emini tarafına teşekki eylediklerinde fukaranın emnü rahatleriyçün tarafından Ömer Ağa عمر اغا dimekle maruf kimesneyi tayin ve bir sene mıkdarı madenciyan fukarası ve sair ebnai sebil asude hal ve müreffehül bal oldukların umumen madenciyan ve sair ahali ve reaya fukarası bilmüşafehe ihbar ve fimabaad dahi ba fermanı âli def'i mazarratı eşkıyaya me'mur olmasını istid'a ve istirham eylemelerile fimabaad zuhure gelân eşkıyanın ve gerek olhavalide fesad ve şekavet idüb kurbu civarı Espiye اسپيه olan Tireboli تيره‌بولى ve Giresin كيره‌سين ve Keşab كشاب ve Ordu اردو kazaları taraflarına firar iderler ise bulundukları mahalde mezbur marifetile ahiz ve şer'an lâzım gelân cezayi sezaları icra ve şerrü mazarratları bilâd ve ibad ve reaya fukarası üzerlerinden def' ve ref' olunmak babında emri şerifim virilmek recasına vakı hali bil iltimas arz eyledüğün ecilden vechi meşruh üzre eşkıyayı mezbure senki emini mumaileyh sin marifetin ve merkum marifetile ahiz ve şer'an müstehık oldukları cezayi sezaları badessübut icra ve te'mini bilâd ve ter-

[1] Aynî hüküm Palu mutasarrıfı İbrahim Paşa'ya ve Beğzadelere de yazılmıştır.

fihi ahvali ibada ihtimam olunmak babında fermanı âlişan yazılmışdır Fi evahiri l 1144 [1]

52

Madenci reayasının islâmlara mahsus libas giymemelerine dair.

Gümüşhane كشخانه kadısına ve eminine hüküm ki

Gümüşhane كشخانه de sakin madenciyan reayası ve sair kefere taifesi müslümana mahsus elbise ve siyabı iktisa ile müslim ile keferenin farku temyizleri kalmadığı mukaddemâ deri saadetime inha olundukda gerek maden reayası ve gerek sair kefere taifesinin şiarı ehli islâm olan elbise ve siyabı iktisa ve muktezayi halleri olan hududu tecavüz ile ümmeti Muhammedi tekdir ve ezalarına cidden ve kat'an rızayı hümayünum olmıyub bu emri menhi ve müstakbahın fimabaad bilkülliyye men' ve def'i içün bundan akdem mahsus emri şerifim şeref yaftei sudur olmuşiken hâlâ yine madenci reayası ve kefere taifesinden bazıları emri şerifimin mazmunu itaat makrununa mugayir harekete tesaddi ve cesaretleri haber virilmeğin bu emri kerihin indifa' ve in'idamına aleddevam tekayyüd ve ihtimam ve mazmunu emri şerifimin tenfiz ve icrasında ikdamı tam eylemeniz içün te'kiden ve ihtimamen bu defa dahi işbu emri şerifim ısdar ve... ile irsal olunmuşdur Vusulünde siz ki mumaileyhimasız mukaddemâ ve hâlâ fermanım olduğu üzre Gümüşhane كشخانه kasabasında sakin ve mütemekkin olan ve taşradan âmedü şüd iden gerek madenci ve gerek sair kefere taifesine şiarı ehli islâm olan astar ve sair elbise ve siyabı iltibas ve iktisalarında ve raht ve besat ve âlât istimailerine minbaad وجهاً من الوجوه müsaade ve ruhsat göstermeyüb bu emri kerihi bilkülliyye men'ü def' ve ehli islâmın remidegi ve bihuzurluklarına bais olan muamelei tahkıyrane ve evzaı biedebanelerini izale ve ref' idüb kefere taifesi kendülere mahsus olan libas ve kisve ve ehli islâmdan temyizleriyçün tayin olunan hey'eti ma'hudelerile gezüb muktezayi hali raiyyetleri üzre işbu emri şerifimi yine cümleye ilân ve işaat ve hilâfı hareket idenlerin bilâ emanin cezası tertib olunacağını ifade ve ifham ile gereği gibi tenbih ve te'kide ihtimam ve dikkat ve aleddevam mazmunu münifin infaz ve icrasına ve bu nızamı mergubun istikrar ve istihkâmına bezli vüs'ü kudret eyleyesiz

[1] Çepeni cemaati, madencilere 1157 de de hücum etmiş, te'dibleri için Divan'dan tekrar hüküm yazılmıştır (Evaili s 1157).

Şöyle ki sizin dahi bu emri mühimmi diniyyede mıkdarı zerre kusur ve tesamühünüz ve bir ferdin hakkında himayet ve sıyanet meslekine sebil ve sülûkünüz sebebile fermanı hümayunuma mugayir vahimetül akıbetiniz mesmu' ve zahir olmak lâzım gelür ise bilâ tereddüd cezayi sezanız icrasında kat'â ihmal ve imhal olunmıyacağını mukarrer ve muhakkak bilüb ana göre bu babda kemali ihtimam ve basiret ve mukaddemâ ve hâlâ sadır olan evamiri aliyyemin tenfiz ve icrasile umuru diyanete muvafık harekete kemali sa'yü dikkat idüb hilâfından begayet hazer ve mücanebet eylemeniz babında fermanı âlişanım sadır olmuşdur Buyurdumki Fi evahiri l 1145

53

Gümüşhane madencilerinin muafiyetlerine dair.

Trabzon طرابزون valisi vezir Şahin Elhac Mehmed Paşa شاهين الحاج محمد باشا ya hüküm ki

Devleti aliyyemin mukataai cesimesinden olan Gümüşhane كمشخانه madeninin sıyanet ve vikayeti madeni mezbur iradının tevfir ve teksiri ve beytülmali müslimine nef'i azimi müstetbi bir emri lâzimül ihtimam olduğı ecilden fimabaad Gümüşhane كمشخانه madenciyanı reayasının muafiyyetlerine mugayir bir vechile teaddi olunmamak ve Erzurum ارض روم ve Trabzon طرابزون taraflarına mürur ve ubur eyleyan vüzerai izam kavaidi madene mugayir fimabaad Gümüşhane كمشخانه kasabasına çıkmayub kadimden mürur ve ubur eyledikleri tarıykden güzer eylemek ve badelyevm Trabzon طرابزون ve Erzurum ارض روم tarflarından ve sair mahallerden imdadı menzil ve hazariyye ve seferiyye ve nal ve kaftan baha öşrü dem ve diyet ve sair tekâlifi örfiyye ve şâkka talebile ve وجهاً من الوجوه vülât ve hükkâm tarafından müdahale olunmayub ve kaza ve kurasına mübaşirler tayin olunmamak ve muafiyyetlerine mugayir muhalefet olunmamak içün hattı hümayunu inayet makrunumla muanven bu defa dahi Maliye tarafından mufassal ve meşruh sadır olan emri şerifimle serbestiyyet olmağla senki veziri müşarünileyhsin me'mur olduğun Revan روان a azimetinde nefsi Gümüşhane كمشخانه kasabasına uğramıyub kadimken mürur ve ubur olunan tarıykden güzer ile her halde himayeti ehemmi umurdan olan mukataai mezburenin düsturülamel tutılan salifüzzikir serbestiyyet şurutuna riayet ve mugayiri serbestiyyet وجهاً من الوجوه taarruzdan ittika ve mücanebet ile savbı me'murına sür'ati azimete mübaderet eylemen içün işbu emri şerifim dahi ısdar...

ile irsal olunmuşdur Vusulünde senki veziri müşarnileyhsin bor vechi meşruh me'mur oldığın Revan روان a teveccühünde nefsi Gümüşhane كمشخانه kasabasına uğramıyub kadimden mürur ve ubur olunan tarıykden güzer ve serbestiyyeti düsturülamel tutılub sıyanet ve vikayeti emri mütehattim olan mukataai merkume من كل الوجوه taarruzdan hazer ile savbı me'murına sür'ati hareket ve azimete ibtida ve hilâfından gayetülgaye tecennüb ve ihtiraz eylemen babında fermanı âlişanım yazılmışdır Fi evaili n 1146 [1]

54

Albistan'da bakır madeni çıktığına dair.

Meraş مرعش beğlerbeğisine ve âyanı vilâyete hüküm ki

Albistan البستان kazasında vaki Ahsendere احسندره nam mahalde mukaddemâ zuhur iden madeni nühasın müceddeden imal ve imarı matlub olduğuna binaen Meraş مرعش sakinlerinden Rıdvan zade Ali رضوان زاده علی zide mecdihu tarafından virilân emri şerifim mucibince madeni merkuma müceddeden emin nasb ve tayin olunub lâkin Meraş مرعش civarında vaki cisri Ceyhun جيحون Meraş مرعش ve Albistan البستان ve Zamantı ذمانتی ve Kayseriye قيصريه ve Çukur ova اوه چقور ve sair mahallerde konar ve göçer Türkman ve Ekrad'ın madeni mezbur üzerine varmağa memer ve ma'berleri olmak takribi ile âmedü şüdlerinde mevcud buldukları şeyleri ihtilâs idecekleri bedihi oldığı ecilden tarıykleri seddü bend ve kendüleri mürur ve uburdan men' ve sad olunarak madeni mezburun imal ve imarı ve ahalisinin takviyet ve ikdarı muktezayi halden olmagin imdi işbu emri şerifim... vusulünde senki miri miran ve sair mumaileyhima sız madeni mezburun imal ve imarı matlub olmakdan naşi amele ve huddamının ve sair ol havali sükkânının te'min ve tatminleriyçün zikrolunan cisri Ceyhun جيحون muhafaza ve seddü bend olunub salifülbeyan Türkman ve Ekrad madeni merkum havalisine âmedü şüdden men'ü sadde ihtimam ve dikkat birle ol havalinin riyazı emnü eman olmasına ihtimam ve dikkat ve bu babda taksir ve tüvaniden gayetül gaye ittika ve mücanebet eylemeniz babında fermanı âlişanım sadır olmuşdur Buyurdumki Evahiri l 1146

55

Keban madeninde para kesmek için darphane açılmasına dair.

[1] Bu hüküm evahiri b 1148 de te'kid edilmiştir.

Keban كبان madeni havalisinde vaki kazaların kadılarına ve müteselliml**erine** ve voyvodalarına hüküm ki

Keban كبان madeninde peyderpey hasıl olan sim mahallinde kat' olunmak üzre şeref efzayi sudur olan hattı hümayunu şevketmedarım mucibince madeni mezburda müceddeden darbhane vaz ve müstakillen nazır ve sahibi ayar tayin ve Âsitanei saadetim darbhanesinde kat' oldığı ayar üzre sikkei hümayunum ile meskûk cedid guruş nısfiyesi kat'ı fermanım olmağla darbhanei merkum içün lüzumu olub Âsitanei saadetim tarafından gönderilân lâzimeden maada iktiza iden bazı mühimmat tedariki ve sair nizamı hususuna dair mevaddın husulünde nazırı mumaileyhe من كل الوجوه ianet darbhanei mezburenin ibtidayi vaz'ı olmak ciheti ile etraf ve havalisinde erbabı hile ve hud'adan bazıları kalb ve magşuşül ayar guruş kat'ına tecasür eylemek ihtimalin def' içün begayet tebassur ve intibah üzre hareket ve leylü nehar tecessüs ve tefahhusda ziyade ihtimam olunmak rütbei vücubda olan kazayadan olmağla imdi siz ki mumaileyhim siz darbhanei mezburenin umur ve nizamına dair hususlarda nazırı mumaileyhe من كل الوجوه ianet ve tebassur ve intibah üzre leylü nehar tecessüs ve tefahhusda olub eğer bu makule kalb ve magşuşül ayar kat'ına tecasür ideni olur ise ahiz ve habs ve cezası tertib olunmak içün deri saadetime arz ve ilâm eyleyesiz Maazallahü tealâ taraflarınıza dair umur ve nizamı darbhanede tekâsül ile ta'tiline bais olmak ve gerek erbabı hiyelü hud'anın tefahhus ve tecessüsünde tehavününüzden naşi madeni mezburun etraf ve havalisinde magşuşül ayar ve kalb ve ziyuf akçe zuhur eylemek ihtmali olur ise siz ki kadılar siz yalnız azliniz ile iktifa olunmıyub bilâdı baideye nefyü tagrib olunacağınızı mukarrer ve muhakkak bilesiz Ve siz ki müteselliml**er** ve voyvodalar sız siz dahi fermanım oldığı vech üzre darbhanei mezkûra dair iktiza iden levazım ve nizamı hususunda nazırı mumaileyhe gereği gibi muavenet idüb erbabı hile ve hud'anın gûşmal ve te'dibinden igmazı ayn eylemeniz ile medeni mezburun etraf ve havalisinde magşuşül ayar ve kalb akçe zuhur ider ise bir dürlü cevaba kadir olamıyub eşeddi ikaba giriftar olacaklarınızı mukarrer ve muhakkak bilüb ana göre fermanım oldığı üzre hususu mezburda begayet dikkat ve ihtimam eylemeniz babında fermanı âlişanım sadır olmuşdur Buyurdumki Fi evahiri ra 1147

56

Meraş'ta zuhur eden madenin işletilmesine dair.

Meraş مرعش sancağında vaki kadılara hüküm ki

Meraş مرعش sancağında Ahsendere احسندره nahiyesinde zuhur iden sim madeninin ilâm olundığı üzre tutılan çaşnisine kıyasen imalinde canibi miriye ez'afı muzaaf faizi olacağı mukarrer olduğuna binaen sadır olan emri şerifim mucibince madeni merkumun imali hâlâ Gümüşhane گمشخانه emini Sadullah سعدالله zide mecdihuya tefviz olunub ancak olhavalide olan Sena Milli سنا ملی nam aşayir madeni mezbura kömür irişdirmek şartile Meraş مرعش beğlerbeği tarafına viregeldikleri imdadı hazariyyeleri ilgasına müsaade olunduğı suretde kömür irişdirmeğe teahhüd idecekleri ilâm olunmağla finnefsülemir iktiza iden kömürün bilâ teab tedariki imarı madene vesile olmak takribi ile beytülmali müslimine fevkal me'mul sa'yi cemil husuli mukarrer olmağla aşayiri merkumun miri mirani mumaileyhe viregeldikleri imdadı hazariyye yüz kırk yedi senesi martı ibtidasından fimabaad taleb olunmamak üzre af olunub bu mukabelede madeni mezbura iktiza iden kömürü irişdirilmeleri üzre Divanı hümayun'um tarafından emri şerifim tahriri babında اختيارالامراء والاكابر bilfiil baş defterdarım olan Elhac Halil الحاج خليل dame ulüvvühu ilâm itmegin ilâmı mucibince amel olunmak babında fermanı alişanım sadır olmuşdur Buyurdumki Fi evaili l 1147

57

Argani madeninin muhafazasına dair.

Egil اگيل hâkimi... dame ulüvvühuya hüküm ki

Argani ارغنی madeni etrafını ve madenciyanı muhafaza içün senki hâkimi mumaileyh sin mukaddemâ me'mur oluna gelüb ancak kırk beş tarihinde sefere me'mur olığeldüğünden etrafı maden muahafazadan hâli olmağla madenciyan taifesi Keban کبان madeninden mürdesenk iştirasına gitmeğe kudretleri olmıyub madenciyanın bir dürlü emniyyet ve rahatleri olmamağla havalii maden muhafazaya muhtac olmağin ruzı Hızırdan ruzı Kasım'a varınca muhafazai madende istihdam olunmak üzre altı aylık üç bin dörtyüz yirmi guruş ulûfe ve tayinatları canibi miriden virilmek şartile yüz yirmi nefer piyade ve süvari levendat tahrir ve havalii maden ve madenciyan gereği gibi muhafaza itdirilmek

üzre emri şerif virildiği mukayyed ve tarihi merkumeden beru madeni mezbur bu vechile muhafaza oluna gelüb ancak senki hâkimi mumaileyhsin sefere me'muriyyetin olmamağla kemafil evvel maden mahafazası hidmetine me'mur olduğın halde olhavalide bulunmak cihetile sana ve gayrine bir dürlü suubet olmadığından maada maden ve havalisi gereği gibi muhafaza ve tahrir oluna gelân levendata dahi ihtiyac kalmıyub ulûfe ve zahire bahalarından senevî miriye üç bin dörtyüz yirmi guruş dahi say'olmağla yüz elli üç senesi martı itibarile senei mezbure ruzı Hızırı ibtidasından fimabaad başka levendat tahrir olunmıyub üslûbu sabık üzre Egil اكيل ve Çermik جرميك hâkimleri maden ve havalisi muhafazası hidmetine me'mur kılınub fimabaad azil ve nasıbları Diyarbekir ديار بكر valileri taraflarından olmıyub maden eminleri arzlarile olmak ve madencileri gereği gibi muhafaza eylemek şartile emri şerifim virilmek recasına sabıkan Argani ارغنى madeni emini vekili قدوة الاماجد والاعيان Noman نعمان zide mecdihu ilâm itmeğin finnefsülemir elyevm sizin sefere me'muriyyetin olmamağla üslûbu sabık üzre muhafazai madene me'mur kılındığın halde levendat tahririne ihtiyac kalmıyub (bu) takribile miriye dahi senevî üç bin dörtyüz yirmi guruş sa'yolmagin mumaileyhin ilâmı mucibince yüz elli üç senesi martı itabarile senei mezbur ruzı Hızırı ibtidasından fimabaad levendat tahrir olumıyub senki Egil اكيل hâkimi mumaileyhsin maden ve havalisi muhafazası hidmetine me'mur kılınub azil ve nasbın Diyrbekir ديار بكر valileri taraflarından olmıyub maden eminleri arzile olmak üzre maden ve madencileri gereği gibi muhafaza eylemek şartile senin ve Çermik جرميك hâkimi mumaileyhin me'muriyyetiyçün başka başka Divanı hümayun'um tarafından emri şerifim tahriri babında اقتضاء الامراء والاكابر bilfiil baş defterdarım olan Mustafa Âtıf مصطفى عاطف dame ulüvuühu ilâm etmeğin ilâmı mucibince amel ve hareket itmeniz içün fermanım sadır olmuşdur Buyurdumki Fi evaili za 1143 [1]

Bir sureti

Çermik جرميك hâkimine

58

Samakov'da maden zuhur ettiğine dair.

[1] Keban madeninin kömürünü cibalde ihrak ve keleklerle nakil etmek vazifesi de Palu hâkimine ait olduğu cihetle Palu, Çermik ve Egil hâkimlerini Bagdad'a götürmemesi için Diyarbekir valisine de ayrıca bir hüküm yazılmıştır (Fi evasıtı r 1155)

Samako سامقو naibine ve Alabh الابلی sakinlerinden Oda başı oğlu Esseyyid İsmail اوطه باشی اوغلی السید اسماعیل zide kadrihuya hüküm ki

Bu esnada Deverek دورك kazasında sim madeni zuhur eyleyüb cevherinden istifsar olundukda izabe olundığı suretde hazmü masrufa kâfi olur deyu haber virilüb ancak madeni merkum cevherinden Âsitanei saadetim darphanesinde nümune tutulmak içün bir mıkdar cevherin ifraz ve irsali muktazi olmağla madeni mezburdan bir mıkdar cevher hafir ve ihrac ve mumaileyh Esseyyid İsmail السید اسماعیل zide kadrihu ile irsal olunmak fermanım olmagin işbu emri şerifim ısdar ve... ile irsal olunmuşdur İmdi vusulünde senki melânayi mumaileyhsin Deverek دورك kazasında zuhur iden maden cevherinden çaşni tutulmağa kâfi cevher ile mumaileyhi deri saadetime irsal ve senki mumaileyhsin işgüzar ve sadakatkâr olmanla fermanım oldığı vech üzre nümunesi tutulmak içün madeni mezburdan kadri kifaye cevher alub cevher ile maan serian ve acilen deri aliyyeme vusule ibtidar eylemen babında Fi evaili l 1165

59

Gümüşhane madenlerinin sermayesine dair.

Gümüşhane گمشخانه ye merbut kazaların kadıları ve naibleri zide fazlühüm ve bu hususa ba fermanı âli tayin olunan... zide mecdihuya ve zikrolunan mahallerin yeniçeri serdarları zide kadrihüme hüküm ki

Gümüşhane گمشخانه madenlerinin imal ve idaresiyçün sermaye olmak vechile tahsis kılınan cizye ve avarız ve nezil ve cebelü bedeliye ve sair emvali miriyyeden havale gerek madeni mezbura merbut kazalar ahalilerinden malûmül esami ve gerek madenciyan ve sairler zimmetlerinde olan yetmiş yedi bin sekiz yüz otuz yedi guruş matlub olub kıbeli ser'den virilân hüceci şer'iyye ve senedatı mu'tad ve defteri mamulün bih muciblerince deyni sahih olmak üzre diğer emri şerifimde beyan olundığı üzre icab idenlerden tahsil ve eğer inad iderler ise emval ve eşyalarından tahsil ve şekavet üzre olanları te'dib olunmak içün fermanı âlişanım sadır olmagin... irsal olundu İnşaallahü teâlâ vusulünde gerekdir ki sadır olan fermanı âlişanım mucibince amel ve hareket ve icra ve infazına kemali dikkat ve ihtimam eyleyesiz deyu bilfiil dergâhı muallâm yeniçerileri ağası olan Mehmed Ağa محمد اغا dame

ulüvvühu tarafından mühürlü mektub virilmekle vechi meşruh üzre amel olunmak babında Fi evaili ca 1170 [1]

60

Sidre kapsi madencilerinin şikâyetlerine dair.

Selânik سلانيك sancağı mutasarrıfı sadrı esbak vezirim Mehmed Paşa محمد پاشا ya ve Selânik سلانيك kadısına hüküm ki

Maadini miriyyeden Selânik سلانيك kurbinde vaki Sidre kapsi سدره قپسی madeni kurasının ahali ve reaya ve madenciyanı bu defa rikâbı adaletmeabı husrevaneme takdim eyledikleri arzuhalleri mefhumunda madeni mezkûr mukaddemâ canibi miriden idare ve ba hattı hümayun imali zımnında tarafı devleti aliyyemden birer âdem nasbu tayin ve emin olanlar dahi sair miri maadin gibi bervechi serbestiyyet maadeni mezburu işledüb reayayı ve madencileri sıyanet ve himayet ve cümlesi müreffehülhal hidematı lâzımelerine iştigal iderler iken Çavuş zade Ahmed Efendi چاوش زاده احمد افندی dimekle maruf kimesne deri sadetime vürud ve elli beş bin guruş muaccele ile madeni mezkûru kendü üzerine malikâne tevcih ve berat itdirüb madenin imarına ademi tekayyüd ve celbi mal sevdasile hilâfı şer' reayaya gûnagûn teaddiyyata ibtidar ve bigayri hakkın fukarayı habsü tecrim iderek kesreti mezalimden ahvalleri perişan ve idarei madene iktidardan âtıl olmalarından naşi hallerine merhameten ve beytülmali müslimîne nef'an mezburun üzerinden malikâne kaydı ref'ü terkıyn ve sair madenler misillû idare içün altı sene hitamına dek zabt eylemek üzre hassa silâhşorlarımdan Elhac Ahmed الحاج احمد zide mecdihu maden emini nasb olunmasını istirham ve istid'a ve Sidre kapsi سدره قپسی madeni senevî mali mukayyedi olan yirmi beş bin üç yüz on beş guruş dahi zam ve meblağı mezbur beher sene madenciyan ve madene merbut kura ve reayaları birbirlerine kefil olmak üzre kaydü sebt ve miriyi ızaatden sıyaneten Çavuş zade Ahmed چاوش زاده احمد in virdiği elli beş bin guruş muacceleye on bin guruş izafe ve bir sene zarfında üç taksit ile Hazinei âmire'me teslim ve beher sal kıyyesi seksen guruş hesabile Darbhanei âmire'me dört yüz vakıyye sim ve miri fiatile beş yüz kantar kurşunu edâ eylemeleri şartile nizamı kaviyyeye rabt ve maadini sairei miriyye gibi serbestiyyet üzre rü'yet ve imar itdirilmesini muhtevi hattı hümayunu şevketmakrunumla müveşşah emri âli ihsan ve mezkûr Çavuş zade Ahmed

[1] Bu hüküm evahiri ca 1170 te te'kid edilmiştir.

چاوش زاده احمد in teaddiyyatdan[1] tahlislerine müsaadei şahanem erzani kılınmasını niyaz ve reca ve bu keyfiyyet mezkûr Ahmed احمد in mesmuu oldukda kethudasını Selânik سلانيك e tesyir ve madenciyan ve reayanın takrirlerini tekzib zımnında maden kuyularını doldurub ibtal eylemesini tenbih eylediği tahrir olunmuş Hususu mezbur istilâm ve istiknaha muhtac olmağla siz ki veziri müşar ve mevlânayi mumaileyhimasız hakıykati dahi erbabı vukufdan ve madenciler ve reayasından sual ve istifsar ve hakıykati dahi derbarı utufetkararıma ilâm eylemeniz fermanım olmağın işbu emri şerifim ısdar ve bu husus deri aliyyemden mübaşir tayin olunan... ile irsal olunmuşdur İmdi keyfiyyet malûmunuz oldukda ber minvali muharrer keyfiyyeti erbabı vukufdan ve reayayı maadinden sual ve gereği gibi tahkıyk ve alâ vechissıhha deri aliyyeme tahrir ve ilâma mübaderet ve vakıın hilâfını tahrirden begayet tehaşi ve mücanebet eylemeniz babında Fi evahiri m 1189

61

Kerkük'teki neft madenine dair.

Kerkük کرکوك kadısına ve Kerkük کرکوك mütesellimine

Nefci zadelerden İsmail اسماعيل ve Mehmed محمد ve İbrahim ابراهيم ve Hüseyin حسين Ağalar süddei saadetime arzuhal idüb baberatı âlişan kadimül eyyamdan beru tasarruf ve intifa idegeldikleri Kerkük کرکوك sancağında vaki Baba Gürgür بابا گورگور neft madeninden aharın alâkası olmıyub kimesne tarafından dahlü taarruz olunmak icab itmez iken bazı kimesneler tarafından dahlü taarruz idildiğin bildirüb keyfiyyet Divanı hümayun'umdan sual olundukda Kerkük کرکوك sancağında vaki Baba Gürgür بابا گورگور neft madeninin Nefcizadeler نفجی زاده لر e ihsan olunub şarkan Edhem çayı ادهم چاي ve kıblesi mezkûr çaydan tarıykı kübrayı kat' idüb Behlûl بهلول çikiline varınca ve garben Behlûl بهلول çikilinden Kızılyar قزل يار mezreasını kat' iderek Mer'a مرعى deresine varınca ve canibi şimalisi Mer'a مرعى deresinden Saibe dağı صائبه طاغى ve Musul موصل sınurına kadar kimesnenin dahlü taarruz eylemamesi indettevakku' sabit olub o suretle 1049 senesi muharremül haramının evailinde fermanı âlişan ısdar olundugin bildirüb siz ki kadı ve mütesellimi mumaileyhim siz malûm ola ki işbu fermanı Âlişanım vasıl olıcak olvechile mezkûr neft madeninin tasarrufuna ve sınurına Nefcizadeler نفجی زاده لر den gayri aharin dahlü taarruzu def' olunmak fermanı âlişanım olduğın bilüb mucibince amel eyleyesiz Evasıtı ra 1196

[1] Teaddiyyatından olacak.

PERAKENDE VESİKALAR

1

Üçüncü Murat zamanında Manisa kadısı tarafından verilen arzuhalin üzerine yazılan telhis.

Müfettişi emval Manisa منسا kadısı Mahmud محمود dailerinin arzıdır Bundan akdem vilâyeti Andolı الاطولی nın akçesi kemayar olmağla varid olan emri şerif mucibince nefsi Manisa منسا da darbhane ihdas olunub bihamdillâhi tealâ eyyamı saadeti padişahide ferman olunan sancaklarda mıkras değmiş akçe kalmamışdır ve hâlen Magnisa منسا kurbinde olan Cebeli Nif نیف de madeni mestur zuhur idüb bilfiil darbhanede sahibi ayar olan Piri پیری ve dahi maadin hizmetinde olmuş niçe ehli vukuf kimesneler ile üzerine varılub görüldükde inşaallahü tealâ ihya olursa eyyamı saadeti padişahi de Rum İli روم ایلی de olan maadinden eyu olub beytülmale külli faidesi olmak mukarrerdir denildikde *nümune tutılub* iki kulaç yerden çıkan beş bin dirhem toprakdan *yüz on* dirhem kurşun ve mezbur kurşundan *üç dirhem* gümüş hasıl oldu Tizaba urulsa altın dahi çıkmak mukarrerdir Lâkin *maden* işletdirilmek murad olunursa sermaye içün akçe lâzım olub ve sayir maadin gibi sarraf yazılursa fukara rencide olmak lâzım gelür Fe emmâ ayanı vilâyetden Hacı Mehmed حاجی محمد nam kimesne kendü malinden beş yük akçe sermaye eyleyüb üç yıla dek ihya eyleyüb hasıl olan altın ve gümüş mirî icün kabz olunsun Şol şartla ki Aydın ایدن sancağında ziameti olan Halil خلیل kulları dergâhı âli çavuşlarına ilhak olunub ve *darbhane* nazırı olan Mehmed Çavuş محمد چاوش madeni mezbura bervechi emanet nazır ola Hasıl olan altun ve gümüşü defter ile miriyçün zabt eyleye Ve *maden ihya* olub külli gümüş hasıl oldukda tahvili içinde ahardan iltizam iderlerse şartı üzre çavuşluk mukarrer olub ve sarf olunan akçem bikusur virilmeyince mübaşeret eylemiye Bu mival üzre ferman olunursa mübaşeret ideyin deyu kabul etmegin filvaki hususu mezburdan canib miriye mali hasıl mukarrerdir deyu şartı mezbur üzre inayet buyrulmak recasını arz ider (Üçüncü Murad'ın hattı hümayunu: Nafi ise görülsün).

2

İnegöl gümüş madenlerinin işletilmesine dair.

İnegöl اینه‌گول kadısı قدوة القضاة والحکام معدن الفضل والکلام mevlâna Seyyid Sinan سید سنان zide fazlühu tevkii refii hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Sen ki mevlânayi mezbursun hâlâ deri saadetime arz gönderüb kazai mezburda vaki gümüş madenine beratı şerif ile emin olan ebnayi sipahiyandan Mehmed محمد zide kadrihu meclisi şer'i şerife gelüb on yıldan beru madeni mezbure emin olanlar madenin ihyasına mukayyed olmamağla harab olub her vechile tamire muhtac olmuşdur Kıbeli şer'den üzerine varılub badelkeşif vukuu üzre deri saadete arz olunmak reca iderim deyu ilhah itmekle bi garaz müslümanlar ve ehli vukuf ve erbabı ebniye ve sukuf ile üzerine varılup filvaki cevher kal olacak dört aded çarhları ve dolabları ve cümlesinin sakfı ve kadimden gümüş ve zimmi ve erbabı maden meskeni içün bina olunan kule dimekle maruf hanenin karşusundan sakfı yıkılub kabili sükna olmıyub tamire ihtiyacı zahir olub çarhları mühimmatına ve yüz elli bin mimariyye ve üstadiyye ve ırgadiyyesine altmış bin akçe ancak kifayet ider ve kule kerastesine ve cümle mühimmatına dahi yirmi bin akçe ile ancak tamir olunur deyu erbabı ebniyeden Mehmed Çavuş محمد چاوش ve Mustafa bin Abdullah مصطفی بن عبدالله ve Kosta veledi Dimo قوسته ولد دیمو ve Yani Nikola یانی نیقولا nam üstadlar tahmin eylediklerinden sonra bu minval üzere haber virib haddi zatinde zikrolunan çarhlar ve sakf ve kulesi tamam harab olub çıkan cevherler eyyamı matarda kalmağa kabiliyyet olmadığı zahir ve tamire kemali mertebe ihtiyacı bahir olub tamir olundığı takdirce madene külli nef'i olmak mukarrerdir deyu ilâm iylediği ecilden hususu mezbur arz olundukda vechi meşruh üzre tamir ve ihya olunmak emir idüb buyurdum ki... vardıkda bu babda sadır olan fermanı hümayunum mucibince amel idüb dahi hususu mezbure unat vechile mukayyed olub madeni mezburun tamir [1] hifz olunacak ve maden erbabı sakin olunacak yerlerin bittemam eyleyüb itmamı maslahat ile [1].

3

Kağızman'da bakır madeni zuhur etliğine dair.

Kars قارص Erzurum ارض‌روم tâbii Kağızman قاغزمان kazası muzafa-

[1] Yırtılmıştır; fakat İnegöl kadısının hüccetinin tarihi (Fi evahiri muharrem 1029) dur.

tından bakır madeni alâimi zuhur etmekle miriden çaşni olunması lâzım gelmekle Elhac Ahmet الحاج احمد nam kimesne ehli vukuf olub bir sene madeni mezburu mühimmat ve masarifi kendü malile görüb asıl mutasarrıf olmıyub illet gelmek üzere ihtimali olur ise ikinci senede tahammülüne göre mukataa takdir olunmak üzre sene temamına varınca zabtına taraf aharden bir vechile müdahale olunmamak üzre rikâbı hümayun tarafından emri şerif virildiği defterde masturdur Ve lâkin henüz haberi zuhur idüb gelmemişdir Ferman devletlû sultanım hazretlerinindir Fi 21 n 1099

4

Kigı mukataasından her sene Erzurum kalesine verilen yuvarlak ile ham demirin mıkdarına dair.

Erzurum ارض روم valisine ve kadısına hüküm ki

Bin yüz altı senesinde cemazil aharinin yirmi ikinci gününde cülûsu hümayunum vaki olub umumen tecdidi evamir fermanım olub bundan akdem tobcı başı olan Ali علی dame mecdihu deri saadetime arzuhal idüb bundan akdem eyaleti mezburede vaki Kigı کیغی mukataasından her sene üç bin beşyüz batman yuvarlak ve bin sekiz yüz batman aheni ham Erzurum ارض روم kalesine teslim olunmak mu'tadı kadim olmağla mu'tadı kadim üzre Erzurum ارض روم muhafazasında dergâhı muallâm topcıları marifetile Erzurum ارض روم kalesine teslim itdirilmek babında mukaddemâ sadır olan emri şerifimi getürüb tecdidin reca etmelerile imdi mucibince tecdid olunmak fermanım olmuşdur Kigı کیغی mukataasından her sene mu'tadı kadim üzre Erzurum ارض روم kalesine virilü gelân üc bin beşyüz batman yuvarlak ile bin sekiz yüz batman aheni ham kalei mezbure muhafazasında olan topcılar marifetlerile kalei mezbure cebehanesine teslim itdirilüb teslim olunduğuna dizdarından mühürlü ve mamulün bih temessük alıvirüb ve hücceti şer'iyye itdirilüb deri saadetime irsal eyliyesiz deyu suretile emri şerif yazılmak içün tezkere virildi Fi 14 ramazan 1107

5

Sidre kapsi madenlerinin yeniden işletilmesi için ocaklarının tefişine ve çıkan cevherden nümune tutulmasına ve ahalinin mümanaatine meydan verilmemesine dair,

Selânik سلانيك muhafızı veziri mükerrem Hasan Paşa حسن پاشا ya hüküm ki

Selânik سلانيك sancağında vaki Sidre kapsi سدره قپسی madeni mukataasının ihracat ve mahsulatile mali kadimden on altıyük akçe olmak üzre mukayyed ve tarafı miriden her sene birer emine deruhde olundığı hazine defterlerinden derkenar olunmagin madenci Kirkor کیرکور nam zimmi deri saadetime arzuhal sonub Sidre kapsi سدره قپسی kazasında kadimden sim madeni olub ocakları işler iken mirileri ziyade idi hâlâ nice müddetden beru hâli ve harab olub ancak dört ocağı işleyüb mukataai mezbure eminlerine senede biner guruş maktu' verirler Kazai mezburda maden olan mahalleri kendü mali ile açub ve ocakların işledüb ve bu dört ocak içün beher sene virilü gelen biner guruşu kendüsi virmek üzre fimabaad nemıkdar ocak olur ise her sene mali izdiyad bulmak şartile kendüye virilmek babında istid'ayi merhamet itmegin zikrolunan kazalarda halen işler deyu haber virdüği dört ocak ne tarihden beru işleyüb ve kimin taraflarından işler ve senevi mukataai mezbur ümerasına maktu' virürler mi ve virüldüği halde hasılları ve maktularının mıkdaı gereği gibi tefahhus ve tahrir ve defter olunub ve bunlardan maada ol kazada kadimi maden işleyüb ve cevher zuhur eden mahalleri hâlâ veziri müşarünileyh hazretleri tarafından müstekillen bir mu'temed âdem ve tarafı ser'den dahi bir naib tayin olunub mesfurun murad eyledüği mahalleri kazdırub ve çıkan cevherden çaşni ve nümune tutılub tarafı miriye nef'i müşahede olunduğu halde madencileri işledüb ve keyfiyyetin sıhhat ve hakıykati ilâm olunmak üzre ancak ol mahalde kadimden maden işleyüb nice müddetden beru muattal olmağla şimdi zuhuruna müsaade olundığı suretde belki bize hidmet teklif olunur mülâhazasile ahalii vilâyet def'iyçün bazı cevaba tesaddi ve mümanaat iderler ise sözlerine itibar olunmıyub iktiza iden mahaller kazılub lâkin bu behane ile reaya fukarısını ücretsiz hidmet teklif olunmamak üzre ve nümnesi gölrilüb hasılı ve keyfiyyeti bilinmekde ziyade ikdam ve ihtimam eyleyüb sıhhati üzre arz ve ilâm eylemek üzre emri şerif tahriri babında telhis ve mucibince fermanı âli sadır olmagin ber mucibi fermanı âli Maliye'den emri şerif yazılmak içün tezkere virildi Fi 12 s 1112

6

Sidre kapsi'den gelen on iki bin sekiz yüz beş dirhem gümüşe dair.

Hâlâ Sidre kapsi سدره قپسی madeni nazırı Süleyman Ağa سلیمان اغا tarafından gelân sim

Dirhem	Bihesabı
12805	
d	Kıyye
5	32

Arzı bendei bimıkdar budur ki

Bundan akdem Sidre Kapsı سدره قپسی madeninde hasıl olan sim mahallinde füruht olunmak üzre idi Lâkin fimabaad madeni mezburede hasıl olan sim mahallinde füruht olunmıyub ayni sim gönderilmesi fermanı âlileri buyrulmağla hâlâ madeni mezbure nazırı Süleyman ağa سلیمان اغا kulları hasıl eylediği simden bu defa otuz iki vakıyye olmak üzre on iki bin sekiz yüz beş dirhem sim irsal eylemiş Malûmu devletleri buyruldukda kal itdirilüb nemıkdar sim hasıl olur ise yine hakipayi devletlerine ilâm olunmak üzre Darbhanei âmire'de kal itdirilmek üzre ferman devletlû ve saadetlû sultanım hazretlerinindir (Sah Telhis mucibince kal itdirilmek babında 27 za 1118)

7

Samakov'dan kâğıthane'ye demir gönderilmesine dair.

... kadısına ve âyanı vilâyete hüküm ki

Hâlâ Vize وزه sancağında Samakovcuk صماقوجق nam mahalde yuvarlak işletdirilmek üzre kârhane yapdırılmak ve levazımatı görülmek üzre olub lâkin kârhane itmam olunca eskiden olan ocaklarda madeni mezbureden beşyüz kantar maden kal ve Âsitane'de Kâğıdhane'de dökdirilân yuvarlak ocaklarında yuvarlak dökdürülmek içün ber vechi müsaraat bu tarafa irsal olunmak lâzım olmagin imdi madeni mezburdan zikrolunan beşyüz kantar madeni eskiden olan ocaklarda ber vechi müsaraat kal itdirilüb ve hazır olanı mahalli mezbure dört saat mesafe mahalde olan İneli adası اینلی اطاسی iskelesine ücreti mekkârileri mübaşir yedinden virilmek üzre oltaraflardan mekkâri bargirleri tedarik ve ber vechi tacil iskelei mezbura nakil ve iktiza iden sefinelerin dahi Midye مدیه iskelesinden getürtdirilüb zikrolunan madenden kal olub hazır olanı Âsitanei saadetime nakil itdirmekde her biriniz ziyade ihtimam eyleyesiz deyu ferman Fi 29 I 1107

8

Bosna'da zuhur eden bakır madenine muhafız tayinine dair.

Arzı bendei bimıkdar budur ki

Bosna eyaletinde Kamengrad قنغراد kazasında Nemçe نمچه hududına bir buçuk saat yerde vaki Buşavik بوشاويك nam kariyyede müceddeden zuhur iden nühas madeni ziyade gûhistan ve hâli yerde zuhur etmekle ittisalinde dört çartak ile metin ve müstahkem bir kârhane [1] olmağa muhtac ve muhafazasına altmış nefer piyade ve kırk nefer süvari müceddeden tahrir ve tayin olunmak muktazi olmagin neferatı mezburenin yevmiyye ve senevi mevacibleri cediden tarafı miriden olmamak üzre yine Bosna بوسنه eyaletinde Kilis كليس sancağında Ostroyçei Atiyk اوستروچهٔ عتيق kapudanlığına tâbi müceddeden bina olunan Cisri kebir kalesi جسر كبير قلعه‌سى muhafazasıyçün bundan akdem cediden tahrir ve atiyk cemaatlere zam ve ilhak olunan piyade ve süvari üçyüz doksan bir neferin ekserisi namevcud olduğundan maada asla lüzumları dahi olmadığı vukufu tammı olan kimesneler haber virirler Neferatı mezbureden yetmiş nefer piyade ve elli nefer süvari cümle yüz yirmi neferi ref' ve ifraz ve yevmiyyelerile altmış nefer piyade mustahfız cemaati ile kırk nefer süvari müceddeden tahrir ve senevi mevacibleri ref' ve ifraz olunan yüz yirmi neferin kadimi ocaklıkları olan bilâdı islâmiyye tarafında Zadra زادره iskelesine gelüb Venedik ونديك tüccarına beyiü şira olunan gâve ve alaşa avaidi mukataası malinden olmak üzre ocaklık tayin ve şurutu mezkûre ile kârhanei (palankai) mezbure muhafazasında mevcud olmak üzre dizdarına yevmi elli akçe ve kethudasına yirmi beş akçe ve alemdar ve çavuş ve beş nefer oda başılarına yevmi yirmişer akçe ve elli bir neferi on sekizer akçe ile mustahfız cemaati zabitanı ile altmış nefer ve süvari cemaati ağasının yevmiyyesi altmış akçe ve kethudasına otuz akçe ve alemdarına yirmi beş akçe ve çavuş ile üç nefer oda başılarına yirmi dörder akçe ve otuz üç neferine yirmi ikişer akçe yevmiyye ile süvari cemaati zabitanı ile kırk nefer olmak ve senevi mevacibeleri sonradan neferat zam olunan Cisri kebir kalesi جسر كبير قلعه‌سى neferatı tarafından ber vechi ocaklık zabt olunan konsola rüsumu (dam) mukataası malinden bittemam vaktü zemanile edâ olunub söyle ki bunların müstehik oldukları mevaciblerin vaktü zemanile Cisri

[1] Müsveddede (ağaçdan bir palanka) yazılmış ise de, silinerek yerine (kârhane) yazılmıştır.

kebir kalesi جسر كبير قلعه‌سى neferatı virmekde teallül ve itiraz iderler ise mukataai mezbure zikrolunan maden kârhanesinin (palankasının) neferatı tarafından müstekillen zabt olunmak üzre mahalline kayıd ve müceddeden tahrir olunacak piyade ve süvari iki cemaatin yüz neferi evlü olanları ehil ve ayallerile gelüb kârhanei (palankai) mezbure muhafazasında sakin olmak şartile dirlige rağbet iden yarar ve bahadır kimesnelerden ... mübaşeretile müceddeden tahrir ve vaz'u tayin olundukdan sonra alelesami mahalline kayıd ve beratları virilmek içün müfredat üzre defterleri gönderilüb arz ve ilâm olunmak fermanı âlileri buyurılur ise iktiza iden ahkâm yazılmak babında emrü ferman devletlû saadetlû sultanım hazretlerinindir (Sah Telhis mucibince müceddeden tahrir ve ahkâmı tahrir olunmak babında 15 receb 1126 Tezkere dade Fi 15 b 1126).

9

Kıratova ocaklarının tekrar işletilmesine dair.

Kıratova قرمطوه madeninden haric Vlçtrin ولچترين sancağında Trebce تربچه de vaki merhum İbrahim Paşa ابراهيم پاشا işletdirdiği kuyu cevher mazanna olmağla varılub akdi meclis olundukda müsin ihtiyarlardan ol kuyu işlendiği zamanda mevcud olanlardan Velçtrin ولچترين kasabası sakinlerinden Yakub Ağa يعقوب آغا ve kâtu Mustafa Çelebi كاتو مصطفى چلبى ve Emrullah Efendi امرالله افندى ve Başir Efendi باشر افندى ve Ahmed Ağa احمد آغا ve Trebce تربچه sakinlerinden Andrıye veledi Radoş اندريه ولد رادوش nam zimmiden sual olundukda zikrolunan kuyu bin yüz tarihinde vaki istilâya değin işler ve içinde cevher çıkar ve vafir cevheri var idi ve umku doksan kulac ve çıkan her kıl tabir olunur üçyüz altmış vakıyye cevherinden yüz dirhem sim ve kırk vakıyye mürdesenk ve yirmi vakıyye kurşun hasıl olur ve bir kuyu işletmeğe yirmi ırgad dutarlar ve müceddeden kuyu hafrine mübaşeret olundukda bütün toprak ise toprak düşmamek içün etrafı ağac payesile kulacına üçer yüz akçe ve her nefere ayda elli vakıyye kendüm [1] ve haftada ikişer vakiyye hamir virilür ve eğer taş ise ağaç ile yapmak ihtiza etmediğinden kezalik olkadar akçe kendüm ve hamir virilür İmdi cevher bulundukda her kıl başına kuyudan taşra çıkarmağa dörder yüz akçe ve nefer başına altışar vakıyye hamir virilür Lâkin elyevm Velç-

[1] Buğday

trin ولچترين sancağında madencilik işlemeği bilür âdem olduğun bilmeyiz ve olmamak gerekdir Bizzaruri ırgat dutub ve Kıratova قرطوه madeninden bu işi bilür bir iki madenci zimmi getürdüm ve anların talimile işletmeğe muhtaç ve sayir iş gibi bunun ırgadı bütün gün işlemek mümkin olmıyub iki saatden ziyade işliyemez Taşra çıkub rahatlenüb yine girüb işlemelüdür Bu vechile benövbet gece gündüz işlerler ve yirmi ırgad ancak yirmi gün işliyebilür Ziyade kuvvetlü olursa bir aydan ziyade işlemek muhaldir Takati kalmaz Yine müceddeden yirmi ırgad dutulmağa muhtacdır İzmirli Mehmed ازميرلى محمد bin yüz yirmi iki tarihinde tathire yirmi ırgad dutub ve haftada ırgad başına birer guruş ücret ve yevmiyye ikişer pare yemeklik akçesi virilüb lâkin maden işlemeğe alışmadıklarından hüsnü rizalarile gelmiyüb cebren getirdüb işledüb sonra ücretlerin virir imiş Ve otuz altı kulaca kadar yeri tathir idüp kış eyyamı karib olmağla ferağat ve hali üzre kalmış Ve işlenür iken su çıkub ibtaline yüz dutmakla biemrillâhi tealâ bir tarafdan kudretden taş yarılub suyu yol bulub elyevm suyu olmıyub ve yüz tarihine değin işleyüb ve İzmirli Mehmed ازميرلى محمد dahi otuz altı kulacın tathir ve işler iken gayet eyu ve hob cevheri olduğun ve merhum İbrahim Paşa ابراهيم پاشا zemanında Bayram Ağa بيرام اغا namında âdemi gelüb Trebce تربچه de kendü oturub ve kuyu başına bir mu'temed âdem vazife ile tayin ve muhafazasına on nefer seğban dudub lâzım olan bilcümle mühimmatı yapdırub sonra cevher zuhura başladıkda cevher yaykaycı ve kalcı ve dahi her ne ise iktiza iden mühimmatı ve ol mahalde su olmamağla kuyuya üç ceyrek baid Istarı turk استارى طرق nam mahalde çarh yapdırub işledikde hasılından harcından maada vafir fayiz olmak üzre şehadet ve bu vechile ihbar eylediklerin ve işletmeğe bundan enseb kuyu olmadığın Velçtrin ولچترين naibi imzasile mümza memhur kaimen ile nâm eyledüğün ecilden imdi tathirine iktiza iden mühimmatın behası ve ırgad ücreti ve mu'tad üzre iktiza iden nefakaları uhdende olan Üskub اسكوب nezareti malinden virüb müfredat üzre marifeti şer'le defter ve bir gün evvel tathirine mübaşeret ve kifayet mıkdarı madeni şimdilik Kıratova قرطوه madencilerinden ihrac ve tayin ve inşaallahü tealâ cevheri ihrac ve nümunesi dutuldukda masarif ve hasılı nevechile zuhur ider ise sıhhati üzre arz ve ilâm eylemek babında fi 17 c 1126 tarihinde Velçtrin ولچترين kadısına ve Ebubekir Bey ابوبكر بك e hitaben fermanı âli sadır olmuştdur Emir ferman devletlû ve saadetlû sultanım hazretlerinidir

10

Kıratova ocaklarının tekrar işletilmesine dair.

Yine Kıratova قرطوه madeninden haric Bilasnice بلاسنجه kazasına tâbi İrjane ايرجانه nam kariyye kurbinde vaki kuyu ki kazai mezburede Iştava اشتاوه nâmı kariyyeden mukaddemâ Marko مارقو zimmi açub oğlı Miloş ميلوش nam zimminin ve dahi andan maada mezbur Miloş ميلوش un takririn bilür bir kaç nefer zimmiler zikrolunan kuyuyı otuz beş sene mukaddem mürdü mesfur işletmeğe mübaşeret eyledikde altı kulac kadar kazdığı gibi su çıkmağa başlıyub ıstavna idüb suyun akındısı on kulaca balig oldukda cevher zuhur ve tahminen yasdık parçası kadar cevher taşra çıkarub ve maden ahvalin bilenler ol vakit kuyuya girüb ve cevheri yakub غلق tabir olunan cevher damarı vardır deyu cevab Ancak gitdikce su ziyade zuhur ve tulumlarile dükenmek mümkin olmaduğundan tekrar bir dahi ıştavna açub suyu akıtmak iktiza itmekle yüz elli kulac kuyudan baid bir mahalde delük delinüb ıştavna açub suyu akıtmak iktiza itmekle yüz elli kulac kuyudan baid bir mahalde delük delinüb ıştavna yapıldıkda su akar ve cevher ihracı mümkin olur deyu tahmin ve kazmağa mübaşeret ve kazdırub üç kulac kadar yeri kalmışiken mesfur mürd ve karındaşlarım ile işletmekden feragat eyledik ol vakte değin üç bin guruşdan ziyade masrafı olmağla işletmeğe akçemiz kalmamış idi Ve suyu akıdıcak ıştavnanın iki hissesi delinüb ancak bir hissesi kalmış idi ki su akub cevher nümayan ola deyu ihbar itmelerile mahalline varub vakıâ kuyu hafir ve yanında cevher çıkaracak kuyu kazılmış ve içinde su akdığı zahir İb salınub ancak dört kulac kadar gidüb işlenmamekle etrafı ağac olunduğından düşüb içeruye gitmek mümkin olmadı Ve ibtida suyu akıtmağa deldüğü ıştavna delüği durur Elyevm suyu akar ve sonradan delmeğe mübaşeret eylediği yüz elli kulac mahalde olan ıştavna delüği elyevm zahirdir Ve ıştavna açdığı suyun sulugluğı elyevm durur Faraza birisinde ib sarkıtdık yedi kulac ib aşaka kitdiği bilmuayene müşahede ve vafir masarife muhtac oldığın Velçtrin ولچترين naibinin imzasile mümza kaimen ile ilâm olunmağla imdi ilâmın mucibince cevher me'mul olmağla beytülmali müslimîn itlâf ve izaat olunmamak üzre kemali tekayyüd ve ihtimam olunmak şartile iktiza iden lâzimesi tedarik ve masarifi uhdende olan Üsküb اسكوب nezareti malinden virüb marifeti şer'le müfredat üzre defter ve nümunesi dutulub arz (ve) ilâm olunmak

üzre bir saat mukaddem işletdirilmesine binfsihi kendin mübaşeret eylemek babında Fi 13 c sene 1126 tarihinde Velçetrin ولچترين kadısına ve Ebubekir Beg ابوبكر بك e hitaben fermanı âli sadır olmuşdur Emir ferman devletlû ve saadetlû sultanım hazretlerinindir Fi 17 m 1128

11

Taşoz'da zuhur eden madenin işletilmesine dair.

Taş özi طاش اوزى kadısına ve sabıkan mimarı hassa olub hâlâ Taş özi طاش اوزى nde zuhur eden maden nazırı İbrahim ابراهيم zide mecdihuya hüküm ki

Hâlâ Taş özi طاش اوزى adasında zuhur iden madenin nizamı içün قدوة الاماجد والاعيان mimarı sabık İbrahim ابراهيم zide mecdihunun me'mur olduğı madeni mezburu gereği gibi işledüb keyfiyyeti tarafı devleti aliyyeme ilâm olunca değin tayin olunan دوغلره birer دوغله dahi zam ve bazı muktazı olan mahallere müceddeden دوغله konılub gerek madeni mezburun imalinde ve gerek kendüsinin ve âdemlerinin hifzu hirasetinde kemali dikkat ve basiret üzre hareket olunub ve adai mezbure kariyyelerinde sakin olan Yeni hisar يكى حصار kariyyesinde پاپاشركى ve Mazir ماذير kariyyesinde پاپاياق ve صراندى ve Fakrah فاكراح kariyyesinde دقشى ve استادلوزه Setroz ستروز kariyyesinden پاپادجترى ve Hatavit حطه‌ويت kariyyesinden پاپاقوسطه ve اوكستين ve Burga بورغا kariyyesinden پاپاوشق ve پاپادوقه ve Liman ليمان kariyyesinden پاپافرنكى ve Tuluz طلوز kariyyesinden پاپاياق ve پاپاستردو ve پاپاپورگى nam papaslar ve koca başılar bir an madeni mezburun hidmetinden nazırı mumaileyhin (bir an) münfek olmıyub hafir ve imali hususunda her birleri gereği gibi sai ve ihtimam ve kendüsi ile maan gezüb maden olan mahalleri göstermekde tekayyüd eyleyüb güne ve ihfa daiyesine düşmekden ihtiraz olunub ve mazanne olan mahalleri bildikleri ve anladıkları mertebede haber virüb zuhure getürülmesinde mesfurlardan mümanaat ve muhalefet ve yahud madeni mezbura müteallik bildikleri hususatı günc ve ihfa ider olurlar ise haklarından gelinmek üzre resim ve isimlerile arz ve ilâm olunub ve madeni mezburun alâ eyyi halin zuhura getürüb icra ve imal olunması matlub olunub temşiyet ve nızamına müteallik olan umurda tekayyüd ehem ve elzem olmağla zikrolunan kariyyelerde masturül esami olan ehli zimmet kefere aleddevam nazırı mezburun yanından münfek olmıyub cezirei merkumede mazanne olan mahalleri göstermekde ihtimam eyleyüb ve eğer zuhure getürülmesine mümanaat ile günc ve ihfa eylemek daiyesine düşerler

ise muakab olacakların bilüb her birisi bildiği mertebeyi gösterüb söylemekde tekayyüd eyleyüb nazırı mumaileyh ile yanında olan âdemlerinin ve amelenin güzendi eşkıyadan hıfzu hiraset olunmalarıyçün elyevm muayyen olan «دوغلده» birer «دوغله» dahi konılub leylü nehar muhafazalarında dahi ihtimam olunub ve ahalii cezirede günc kaydında olurı var ise haklarından gelinmek üzre deri saadetime arz ve ilâm olunmak içün emri şerifim tahriri telhis olundukda mucibince amel olunmak babında fermanı âlişanım sadır olmagın vechi meşruh üzre emri şerif yazılmak içün tezkere verildi Fi 6 z 1133 (Ali (Mühür) yazılmışdır)

12

Ardanuç madenine dair.

Erzurum «ارضدوم» gümrüğü emini Ali «علی» zide mecdihuya hükümki Erzurum «ارضدوم» gümrüğüne tâbi mukataatdan Ardnuc «اردنوج» madeni mukataasının zabtı ve gereği gibi imali gümrükü mezbur eminlerine üsret olub Çıldır «چلدر» eyaletinde vaki Ahılkelek «احلكلك» kalesine min vechin karib ve neferat tarafından imali ve madenci istihdamı yesir ve her vechile taraflarından zabtı miriye enfa' olduğın senki gümrükü mezbur emini sin arz ve ilâm eylemen ile Hazinei âmire'mde mahfuz baş muhasebe defterlerine nazar olundukda kalei mezbure muhafazasında olan iki bin dörtyüz seksen akçe yevmiye ile ikiyüz yirmi nefer yerlü neferatının senevi beş bin dörtyüz seksen yedi guruş mevacibleri Erzurum «ارضدوم» gümrüği mukataatından ocaklık tayin olundığı derkenar ve vechi meşruh üzre madeni mezburun bir muayyen mali olmıyub ancak yüz otuz altı ve otuz yedi senelerinde gümrükü mezbur emaneten zabt olundığı senelerde iki bin yirmi guruş hasılı olmağla hasılına dörtyüz seksen guruş dahi zam ve senevî iki bin beşyüz guruş mal ile madeni mezbur bin yüz kırk iki senesi martından neferatı mezbure taraflarından zabt olunmak üzre ocaklık tayin ve kusur iki bin dokuz yüz seksen yedi guruş mevacibleri yine Erzurum «ارضدوم» gümrüğü malinden bervechi ocaklık virilmek üzre baş muhasebeye kayıd ve neferatı mezbure iki kıt'a beratı âlişan virilüb ve senei mezburede hasıl olan iki bin yirmi guruş mali Erzurum «ارضدوم» gümrüğünden ifraz olunmagin imdi zikrolunan madeni Ardnuc «اردنوج» mukataası bin yüz kırk iki senesi martından iki bin beşyüz guruş mal ile neferatı mezbure taraflarından zabt olunmak üzre ocaklık tayin olunmağla senei mezbure martından

fimabaad madeni mezbure tarafından bir vechile müdahale olunmıyub ve kusur mevacibleri olan iki bin dokuz yüz seksen yedi guruş yine Erzurum ارضدوم gümrüği malinden olmak üzre başka beratı âlişanım ile ocaklık tayin olunmağla meblâğı mezbur senesi aharına karib mahalde yüz kırk iki senesinden beher sene neferatı mezbure edâ ve teslim idüb ve yedlerinde olan bertları suretine hücceti şer'iyye itdirüb hesabına mahsub içün ahiz ve hıfz eyleyesiz deyu emri şerif yazılmağa tezkere verildi Fi gurrei za 1142

ALFABE TERTİBİ FİHRİST

A

Abdullah Paşa 27
Abdurrahman 14
Abdülkerim 17
Adana 20
Ahılkelek 54
Ahmed Çavuş 2
Ahmed (Çavuş zade) 42, 43
Ahmed (Elhac) 42
Ahmed Ağa 50
Ahsendere 37,39
Akdağ 7, 9, 14, 15
Aksaray 11
Albistan 37
Ali Çavuş 6, 7, 9, 10, 11, 12, 14
Ali (Baş defterdar) 34
Ali (Rıdvan zade) 37
Ali (Topcı başısı) 46
Ali (Gümrük emini) 54
Anadolu 1, 44
Anduğı 11
Andrıye veledi Radoş 50
Arabgir 33
Ardanuç 54
Argani 26, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 40
Aydın 44
Azak 20

B

Baba gürgür 43
Bağdad 40
Baneluka 16
Behlûl 43
Belğırad 4, 5, 6
Bilecik 1, 2, 3, 4, 12, 13
Bitlis 17
Blasnice 52
Bolı 22
Bosna 16, 49
Bozok 11
Buşavik 49

C

Cafer 15
Carullah 13
Ceyhun 37
Cisri kebir kalesi 49, 50
Cüce İsmail 14

Ç

Çar sancak 33
Çatal Ferhad 14
Çepni 34, 35
Çermik 31, 40
Çıldır 54
Çukur ova 37

D

Daskalo 24
Demür kapu 20
Derviş 8
Develü 11
Deverek 41
Dimitri Yuvan 5
Divriki 33
Diyarbekir 31. 40

E

Ebubekir (Maden emini) 34
Ebubekir Bey 51, 53
Edhem çayı 43
Egil 39, 40
Elâgu deresi 31
Elhac İbrahim (Defterdar) 23, 24
Elhac Mehmed Paşa (Şahin) 36
Emrullah Efendi 50
Erciş 7, 8, 13
Erzurum 15, 21, 22, 27, 28, 29, 36, 45, 46, 63, 54, 55
Eskişehir 13
Espiye 30, 31, 34

F

Fırat 27

G

Gercans 27
Giresin 34
Göl 2, 13
Görten 30
Gümüş hane 20, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 41

H

Hacı İbrahim 6
Hacı Çavuş 17
Hacı İbrahim 24
Hacı Mustafa 24
Hacı Mehmed 44
Hakâri 7, 8
Halil 16
Halil 44
Hamid Ili 2
Hamza 14
Hasan 1
Hasan 3, 4
Hasan kale 15
Hasan 15
Haslar 18
Harput 22
Hisarcık 34
Hoca Can 9
Hüseyin 43

İ

İbrahim (Elhac) 24
İbrahim 24, 25
İbrahim 43
İbrahim Paşa 50
İbrahim (Mimar) 53
İdris 9
İç İl 12
İnegöl 2, 45
İneli adası 48
İnönü 13
İskender 17
İsmail 16
İsmail 23
İsmail (Odabaşı oğlu) 41
İsmail (Nefci zade) 43
İznik 2

I

Istanbul 19
Istari turk 51

K

Kağızman 45
Kahraman Paşa 21
Kamengırad 9, 16, 49
Karaman 11, 12, 18
Kara güden 8
Karahisar 1, 11, 12, 13
Kars 45
Kayseriye 14, 17, 18, 37
Keban 26, 27, 31, 32, 33, 37, 38, 40
Kefe 20
Kelüçli 9
Kenise (Kilise hisar) 10

Kerkük 43
Keşab 34
Kiğı 15, 21, 46
Kilis 9, 49
Kirkor 47
Kıbrıs 12, 17, 18
Kıratova 50, 51, 52
Kızılyar 43
koçanya 4
Konya 11
Kosta veledi Dimo 45
Kulıhak 31
Kurd 14
Küre Mamure 9

L

Lârende 11
Lâtif 16
Liman 53

M

Mahmud 44
Mahmud 16
Malatya 10, 11, 31
Mancun 18
Manisa 44
Marko 52
Mazir 53
Mehmed Çavuş 13
Mehmed 14
Mehmed (Defterdar) 19
Mehmed (Maden emini) 30, 31
Mehmed Paşa 42
Mehmed 43
Mehmed Çavuş 44
Mehmed (Ebnayi sipahiyadan) 45
Mehmed Çavuş (Erbabı ebniyeden) 45
Mehmed (İzmirli) 51
Mera 43
Meraş 14, 37, 39
Milli (Aşiret) 31
Miloş 51
Murad (Üçüncü) 44
Muslihüddin 11
Mustafa 10
Mustfa Âtıf (Baş defterdar)40
Mustafa bin Abdullah (Erbabı ebniyeden) 45
Mustafa Çelebi 50
Musul 23
Muş 17

N

Nemçe 49
Nif 44
Niğde 10
Noman 40
Novoberde 5

O

Ordu 34
Osman 15
Osman Paşa (Özdemir oğlu)19.20
Ostroyçei Atiyk 49

Ö

Ömer Ağa 34

P

Palu 40
Pazarcık 13
Pir Ahmed 15
Piri 44

R

Raka 24
Revan 36
Rudnik 5

S

Sadi Halife 14
Sadullah (Maden emini)39

Sağır oğlu 27
Saibe dağı 43
Samakovcuk 48
Samakov 40, 41
Samantı 11, 15, 16
Samsad 31
Saray 16
Sarıyar 31
Selânik 42, 43, 47
Sena Milli 39
Seyyid Sinan 45
Sidre kapsi 19, 42, 45, 46, 37, 48
Silivri 18
Sinan Çavuş 5
Sis 11
Sofya 20
Sorkun 11
Süleyman 5
Süleyman 14
Süleyman 15
Süleyman (Gümüşhane emini) 22

Ş

Şehir köyü 5
Şemendan 17
Şirvan 19, 20

T

Tameşvar 8
Taşoz 23, 24, 25, 53
Tirebolı 30, 31, 32, 34
Tomaniç 13
Trabzon 7, 8, 13, 14, 21, 27, 28, 29, 30, 31, 36
Trebce 50, 51
Tuluz 53

U

Uğuz 16

Ü

Ürgüb 11
Üsküb 5, 51, 52
Üsküdar 30

V

Valdan 17
Van 7, 13, 17
Velçtrin 50, 51, 52, 53
Veli 15
Venedik 39
Vize 48

Y

Yakub 7
Yakub Ağa 50
Yani Nikola 45
Yarhisar 2
Yeni hisar 53
Yeni pazar 16
Yeni şehir 2
Yusuf 3

Z

Zadra 49
Zekeriya 15
Zülkadriyye 18

600000

İSBN:975-7658-07-